''ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षणप्रसार''

शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था कोल्हापूर संचलित

आर्टस् ॲण्ड कॉमर्स कॉलेज, कडेपूर

ता. कडेगाव, जि. सांगली - ४१५ ३०५

डोंगराई

सन २०१८-१९

INTERNATIONAL YEAR OF INDIGENOUS LANGUAGES 19

क्रांतीसिंह नाना पाटील यांची कन्या हौसाताई पाटील यांनी महाविद्यालयास दिलेली सदिच्छा भेट.......

''ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षणप्रसार''
– शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर संचलित

आर्टस् ॲण्ड कॉमर्स कॉलेज, कडेपूर

ता. कडेगांव, जि. सांगली.

डोंगराई २०१९-२०२०

अध्यक्ष
प्राचार्य एस. टी. शिंगटे

संपादक
प्रा. सौ. आशाराणी हावळे

विभागीय संपादक
प्रा. आर. एस. लादे (मराठी)
प्र. सुनिल खोत (हिंदी)
प्र. श्रीमती रामेश्वरी आंबवडे (इंग्रजी)
प्र. गुलाब बागवान (रेखाचित्र)

जाहिरात विभाग
प्रा. डॉ. एच. पी. शिर्के (प्रमुख)
सर्व स्टाफ : सदस्य

मुखपृष्ठ संकल्पना
प्रा. सुनिल खोत

मुद्रक
श्री साईनाथ प्रेस, कराड

मुखपृष्ठ संकल्पना :– प्रा. बी. बी. पवार

डोंगराई २०१९-२०२०

प्रकटन

भारत सरकारच्या १९५६ प्रेस ॲक्ट रजिस्ट्रेशन ऑफ बुक्सच्या कायद्यातील
८ नं. ४ अन्वये आवश्यक ती माहिती –

• **प्रकाशन स्थळ**	–	आर्टस् ॲण्ड कॉमर्स कॉलेज, कडेपूर ता. कडेगांव, जि. सांगली.
• **प्रकाशन काळ**	–	वार्षिक
• **प्रकाशकाचे नाव**	–	प्राचार्य एस. टी. शिंगटे
• **राष्ट्रीयत्व**	–	भारतीय
• **पत्ता**	–	आर्टस् ॲण्ड कॉमर्स कॉलेज, कडेपूर ता. कडेगांव, जि. सांगली.
• **संपादक**	–	प्रा. सौ. आशाराणी हावळे
• **राष्ट्रीयत्व**	–	भारतीय
• **पत्ता**	–	आर्टस् ॲण्ड कॉमर्स कॉलेज, कडेपूर ता. कडेगांव, जि. सांगली.
• **मुद्रकाचे नांव**	–	श्री. विजय साळवे
• **राष्ट्रीयत्व**	–	भारतीय
• **पत्ता**	–	साईनाथ प्रिंटिंग प्रेस, कराड. ता. कडेगांव, जि. सांगली.

मी प्राचार्य सखाराम शिंगटे या नियतकाच्या प्रकाशक या नात्याने जाहिर करतो की, वर दिलेली माहिती माझ्या माहितीप्रमाणे सत्य आहे.

स्थळ : कडेपूर

दिनांक : १५/ ०४/२०१९

प्राचार्य एस. टी. शिंगटे

या नियतकालातील कविता, लेख, कथा व इतर साहित्य व मत प्रवाहाशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही. अंकातील साहित्य कृतीच्या स्वतंत्रतेची व अन्य जबाबदारी संबंधित लेखक व लेखिकांची आहे. या अंकांतील मतांशी प्रकाशक व संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही. (फक्त खाजगी वितरणाकरित)

संपादक

''ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षणप्रसार''

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर संचलित

आर्टस् ॲण्ड कॉमर्स कॉलेज, कडेपूर

ता. कडेगांव, जि. सांगली.

ध्येयधोरण

ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षणप्रसार
सत्य, शील, प्रामाणिकपणा, चारित्र्य, पिळवणूक प्रवृत्तीस आळा, सेवा आणि त्याग
या मौलिक निष्ठा जीवनात उतरविण्याचा प्रयत्न करणे हा सुसंस्कारी शिक्षणाचा हेतू राहील.
आचार, विचार आणि उच्चार यांच्या पावित्र्यावर आग्रहपूर्वक भर देणे.

संस्थेची प्रार्थना

हरे राम हरे राम राम राम हरे हरे ।
हरे कृष्ण हरे कृष्ण कृष्ण कृष्ण हरे हरे ।।
राम कृष्ण रहीम ख्रिस्त बुध्द झरतुष्ट्र ।
महावीर मानवसंत मानव्याचे दीपस्तंभ
लीन दीन होऊन त्यांचे
वंदुया चरण ।
सत्य, शील, प्रामाणिकता
त्याग, पिळवणुकीस आळा
मानव्याचे अधिष्ठान
ईशस्तत्व दर्शन ।
यांचे ज्ञान नि विज्ञान हाच सुसंस्कार ।
विवेकाच्या आनंदाचा लाभ शिक्षणांत ।

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् ।
विश्वानिदेव वयुनानि विद्वान ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो
भूयिष्ठां ते नम उक्तिम् विधेम् ।

- ईशावास्योपनिषद्

संस्थेची उद्दिष्टे

- संस्थेच्या शाळा व उपशाखांतून जात, धर्म, पंथ अथवा वर्ण भेदाभेद मानला जाणार नाही.
- संस्था राजकारणापासून अलिप्त राहिल.
- जीवनात हरघडी साधेपणा व काटकसर यांची जपवणूक संस्था करील.
- संस्थेच्या शाखांचे विशेष सर्वांना पाहुण्यास खुले व उपलब्ध राहतील.
- सामान्य समाजाच्या सुसंस्कारी विकासाच्या ध्येयासाठी उत्स्फूर्तपणे वाहून घेणारे आदर्श समाजसेवक निर्माण करणे.
- प्राचीन काळातील गुरुपरंपरेला धरून शिक्षक कार्यत्त्यांच्या आदर्श जीवनाच्या धड्यातून नवीन शिक्षण पध्दती निर्माण केली जाईल. जिच्यामुळे आत्मसमर्पण, प्रामाणिकपणा, सत्य, समता, बंधुता या वृत्तीचा परिपोष केला जाईल. स्वतंत्र विचारवृत्ती आणि नवनिर्मिती यांची कुवत विकसित करणे. संस्थेचे देणे असल्यास आपण सार्वजनिक पैशाचा दुरुपयोग करतो याबद्दल कबुली जबाब देणे.

"ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षणप्रसार"
– शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

आर्टस् ॲण्ड कॉमर्स कॉलेज, कडेपूर

व्यवस्थापन मंडळ (२०१५-२०१८)

मा. नामदार चंद्रकांत (दादा) बच्चू पाटील	अध्यक्ष
मा. रघुनाथ मनोहर शेटे	उपाध्यक्ष
मा. संपतराव रामचंद्र जेधे	उपाध्यक्ष
मा. प्राचार्य अभयकुमार गोविंदराव साळुंखे	कार्याध्यक्ष
मा. डॉ.पुंडलिक नामदेव काळभोर	कार्यध्यक्ष
मा. डॉ. प्राचार्य सौ. शुभांगी मुरलीधर गावडे	सेक्रेटरी
मा. पुंडलिक शामराव चव्हाण	सहसचिव प्रशासन
मा. प्राचार्य डॉ.राजेंद्र विश्वनाथ शेजवळ	सहसचिव अर्थ
मा. रवींद्र रामचंद्र चव्हाण	सदस्य
मा. अविनाश दिनकर पाटील	सदस्य
मा. सपंत बंडू मोरे	सदस्य
मा. सदाशिव कृष्णा कुंभार	सदस्य
मा. प्राचार्य डॉ. युवराज अंबादास भोसले	सदस्य
मा. सिताराम महारू गवळी	सदस्य
मा. श्रीराम शरदचंद्र साळुंखे	सदस्य
मा. अविनाश नामदेव कदम	सदस्य
मा. कृष्णा गणपती बिसले	सदस्य

आजीव सेवक मंडळ

मा. डॉ. युवराज अंबादास भोसले	अध्यक्ष
मा. पुंडलिक शामराव चव्हाण	सेक्रेटरी
मा. प्रा. सौ. शुभांगी मुरलीधर गावडे	सदस्य
मा. डॉ. राजेद्र विश्वनाथ शेजवळ	सदस्य
मा. सीताराम महारू गवळी	सदस्य
मा. भाऊसाहेब नानासाहेब सांगळे	सदस्य
मा. कृष्णा गणपती बिसले	सदस्य
मा. डॉ. अशोक आबा करांडे	सदस्य
मा. मारूती निवृत्ती सोनवणे	सदस्य
मा. सखाराम सत्याप्पा कांबळे	सदस्य
मा. बाळासाहेब निवृत्ती माळी	सदस्य
मा. डॉ. सिताराम यल्लपा होनगेकर	सदस्य
मा. विष्णू सुबराव पाटील	सदस्य
मा. शशिकांत यशवंत काटे	सदस्य

विश्वस्त मंडळ

मा. प्राचार्य अभयकुमार गोविंदराव साळुंखे	अध्यक्ष
मा. प्राचार्या सौ. शुभांगी मुरलीधर गावडे	अध्यक्ष
मा. प्राचार्य डॉ.राजद्रें विश्वनाथे शेजळ	सहसचिव अर्थ

महाविद्यालय विकास समिती

मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे	अध्यक्ष
मा. प्राचार्या सौ. शुभांगी गावडे	सचिव व्यवस्थापन मंडळ
प्रा. बी. बी. पवार	सदस्य विभागप्रमुख (प्राचार्य नियुक्त)
प्रा. डॉ. एच. पी. शिर्के	सदस्य (प्राध्यापक प्रतिनिधी)
प्रा. डी. ए. होनमाने	सदस्य (प्राध्यापक प्रतिनिधी)
प्रा. श्रीमती एस्.वाय. पाटील	सदस्या (प्राध्यापक प्रतिनिधी)
श्री. आर. डी. पवार	सदस्य (शिक्षकेत्तर कर्मचारी प्रतिनिधी)
मा. लालासाहेब यादव (आबा)	सदस्य (सामाजिक क्षेत्र)
मा. बबनराव यादव (भाऊसाहेब)	सदस्य (संशोधन क्षेत्र)
मा. पृथ्वीराज देशमुख (बाबा)	सदस्य (शिक्षण क्षेत्र)
मा. संग्रामसिंह देशमुख (भाऊ)	सदस्य (औद्योगिक क्षेत्र)
प्रा. जी. आर. बागवान	सदस्य (समन्वय IQAC)
रिक्त	सदस्य (अध्यक्ष, विद्यार्थी संसद)
रिक्त	सदस्य (सचिव, विद्यार्थी संसद)
प्राचार्य एस.टी.शिंगटे	पदसिध्द सचिव

महाविद्यालयातील प्राध्यापक बंधू - भगिनींचे
प्रियजन-नातेवाईक, संस्था पदाधिकारी, गुरूदेव कार्यकर्ते,
कर्मचारी व त्यांचे नातेवाईक,
समाजातील साहित्यिक, समाज धुरंधर,
राजकरणी, खेळाडू, संगीततज्ञ, शास्त्रज्ञ व कलावंत
यांच्यापैकी जे अनंतात विलीन झाले,
अपघात, दहशदतवादी हल्ले व
नैसर्गिक आपत्तीमुळे अनेक ज्ञात-अज्ञात बंधू-भिगिनी,
बालके स्वर्गवासी झाली
या सर्वांना डोंगराईच्यावतीने

भावपूर्ण श्रद्धांजली

"ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षणप्रसार"

– शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

आर्टस् अँण्ड कॉमर्स कॉलेज, कडेपूर

प्राध्यापक वृंद

मराठी विभाग

श्री. बी. बी. पवार	सहाय्यक प्राध्यापक
श्री. आर. एस्. लादे	सी. एच. बी.
कु. आर. जी. रेळेकर	सी. एच. बी.
श्री. बी. एन. पाटील	सी. एच. बी.

हिंदी विभाग

सौ. ए. ए. हावळे	सहयोगी प्राध्यापक
श्री. एस्. पी. खोत	सी. एच. बी.
श्री. एस्. व्ही. डुरे	सी. एच. बी.
श्रीमती जे. एस्. पाटील	सी.एच.बी.

इंग्रजी विभाग

प्राचार्य एस्. टी. शिंगटे	
श्री. जी. आर. बागवान	सहाय्यक प्राध्यापक
श्रीमती आर. जे. आंबवडे	सी.एच.बी.
कु.एस्. जी . पवार	सी. एच. बी.
श्री. एस्. ए. उथळे	सी. एच. बी.
श्री. ए. एस. दळवी	सी. एच. बी.

अर्थशास्त्र विभाग

श्री. डी.ए. होनमाने	सहयोगी प्राध्यापक
डॉ.एन. डी. गवळी	सी. एच. बी.
डॉ. एस्.एस्. व्यवहारे	सी. एच. बी.
कु. व्ही. टी,. शिंदे	सी. एच. बी.
श्रीमती एस्. जे. लाटवडे.	सी. एच. बी.

इतिहास विभाग

श्री. आर. पी. महानवर	सहाय्यक प्राध्यापक
श्रीमती एस्. बी. इंगवले	सहाय्यक प्राध्यापक

समाजशास्त्र विभाग

श्रीमती एस्. वाय. पाटील	सहाय्यक प्राध्यपक

राज्यशास्त्र विभाग

श्री. व्ही. ए. पाटील	सहयोगी प्राध्यापक

भूगोल विभाग

श्री. के. एम. माने	सहयोगी प्राध्यापक

वाणिज्य विभाग

डॉ. एच. पी. शिर्के	सहयोगी प्राध्यापक
श्री. एस्. एम. वनभट्टी	अर्धवेळ प्राध्यापक
सौ. ए. व्ही. सावंत	सी. एच. बी.
श्री. ए. एल. शिंदे	सी. एच. बी.
कु. पी. बी. होनमाने	सी. एच. बी.
श्री. एस्. एस्. तावडे	सी. एच. बी.

शारीरिक शिक्षण विभाग

श्री. एस्. डी. झिटे	सी. एच. बी.

पर्यावरण विभाग

श्री. एस्. पी. खोत	सी. एच. बी.

ग्रंथालय विभाग

श्रीमती एन. आर. थोरात	सी. एच. बी

शिक्षकेत्तर कर्मचारी

श्री. आर. डी. पवार	मुख्य लिपिक
श्री. एस्. ए. लोखंडे	वरिष्ठ लिपिक
श्री. डी. एस्. भोंगाळे	ग्रंथालय परिचर

Principal's Foreword

It is an ecstatic feeling to put across a few words in the magazine "Dongarai" brought out by the students of Arts and Commerce College, Kadepur. This magazine has given an opportunity to the students to express their hidden ambitions, their goals, and their aspiration. We are proud enough to be in the spiritual region where the blessings of the great goddess Dongrai are prevalent.

This year, the management committee has set before the task of bringing out in itself the glory of the latent talents of the students of our college that are normally buried under the weight of examinations, rigid academic schedules and lectures. The central theme of this magazine issue seems to revolve on varied aspects of the students' life, his sense of duty, his capacity for hard work and his swelling emotions all of which seem to alternate in the pulsating rhythm of his existence contributing to the ultimate triumph of his spirit.

It is a great pleasure and bounty for me to be the witness to this auspicious day and moments of joy and happiness to see the growth a dream turning into reality to see that a seed has grown to a tender plant and has spread its roots in the society and its shadow and fruits are utilized by thousands of people.

It is a great pleasure to see the intellectual and spiritual growth of the students. How fortunate I am to be the whiteness to all these moments ! I sincerely thank my dear faculty and students without whose efforts, dedication and sincerity we would not have been the witensses. I admire and appreciate the assistance rendered from time to time by the dear parents and well-wishers without whose assistance the college would not have had such a rapid and speedy progress.

This magazine will be a guiding force for the students that enter the portals of our institute and also others who have access to it. I wish every student success in his endeavour and I am sure that the students of the college will look forward to this issue which promises to be the best published even during the years to come.

My beloved students get unceasing inspiration & energy from the beaconilike local personalities like Mr. Lalasaheb (Aba) Yadav, Mr. Babanrao (Bhausaheb) Yadav, Mr. Sangramsingh (Bhau) Deshmukh & Mr. Prithviraj (Baba) Deshmukh and many others whose help is always inimitable & words are of little help to say what they do for this college.

I have all my best wishes to my dear students who have left the college for further education and my best wishes to all the students who are the source of inspiration and sucess for the college and me. I hope my dear students will keep the value of what has been taught to them in the college and practise the virtues and morality in their lives and remain as examples in their societies and practise peace and create love and unity among the people wherever they are and engage their minds and energy to serve mankind and this very theme and thinking we have been practising as the ideas of the founder of our institute, Dr. Bapuji Salunkhe and Prin. Abhakumarji Salunkhe, the president of our beloved management.

No doubts, my institute is grateful to Prin. Abhaykumarji for his libido, patronage and beacon like position towards it.

While congratulating the editorial board for their efforts and dedication for bringing out such a high level of latent literary talent in a record time, I express my best wishes to these stalwart supporters of peace and harmony in the region.

Prof. S.T. Shingate
Principal

संपादकिय

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ या वार्षिक अंकाचे प्रकाशन करत असताना मनस्वी आनंद होतो की, ... महाविद्यालयाच्या सर्वांगीण प्रगतीचा आढावा घेण्याची आणि संपादक या नात्याने संपादन करण्याचा मान मला प्राप्त झाला.

ज्ञानसंवर्धन, ज्ञानसंवर्धन व ज्ञानदान याच आपल्या जिवितध्येयाशी प्राणप्रतिष्ठेने एकनिष्ठ राहून सरस्वतीची म्हणेजच चैतन्याची अखंड उपासना करणारी थोर ज्ञानमूर्ती म्हणजे शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे युगायुगाच्या अंधाराला प्रकाशाचे शक्तीमान वरदान देण्यात संपूर्ण आयुष्य झोकून देणाऱ्या बापूजींनी पावित्र्य, मांगल्य या नैतिक मूल्यावर श्रध्दा ठेवून श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेची स्थापना केली. या वटवृक्षाची एक छोटीशी शाखा म्हणजे आर्टस ॲण्ड कॉमर्स कॉलेज, कडेपूर

महाविद्यालयीन युवक-युवतींच्या व्यक्तिमत्वाला कलाटणी मिळण्याचे हे दिवस. थोडक्यात कविता करण्याचे नि कवित्व जगण्याचे त्यांचे वय. स्वाभाविकच त्याचा सुप्त-प्रसुप्त अविष्कार लेखनीच्या माध्यमातून होणार ! वार्षिक नियतकालीक म्हणजे अशा लेखनाचे मुक्तांगण. मराठी, हिंदी व इंग्रजी भाषेत विद्यार्थ्यांकडून अमाप लेखन साहित्य आले. विभागीय संपादकांनी त्यातूनच वेचक साहित्य नीट-नेटके करून मांडले आहे. शेवटी ते विद्यार्थ्यांचेच आहे. यातूनच एखादा लेखक उदयाला येईल त्याची ही नांदी असेल एवढेच !

या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयाने कला, क्रीडा, सांस्कृतिक क्षेत्रात भरीव स्वरूपाची कामगिरी केली आहे. याचा वृत्तांत अहवाल विभागात पहाता येईल. विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिमत्त्व विकास, जडण-घडण शिक्षणातून सफल करणे हा आमचा मुख्य उद्देश्य. यासाठी प्राध्यापक वर्ग सतत कार्यरत असतो. प्राध्यापक स्वत:ची गुणवत्ता वाढवत विद्यार्थ्यांना आदर्श घालन देतात. विशेष बाब म्हणजे आमच्या महाविद्यालयातील प्रा. सतीश व्यवहारे व प्रा. श्रीमती व्ही. टी. शिंदे यांना अर्थशास्त्र विषयातील शिवाजी

विद्यापीठ, कोल्हापूर मार्फत पी. एच. डी. ही पदवी मिळाली आहे. तसेच, प्रा. आर. जी. लादे यांनी पी. एच्. डी. पदवीसाठी शिवाजी विद्यापीठास आपला शोध निबंध सादर केला आहे. प्रा. एन्. बी. पाटील, प्रा. एस्. पी. खोत, प्रा. सौ. ए. व्ही. सावंत यांचे पी. एच्. डी. चे संशोधन चालू आहे. प्रा. श्रीमती आर. जे. आंबवडे यांनी एम्. फील. पदवीसाठी अभ्यास व संशोधनाचे काम सुरू केले आहे. प्रा. कु. आर. जी. रेळेकर यांच्या 'लोकगीतातील श्रमिक स्त्री' या शोध निबंधास शिवाजी विद्यापीठ मराठी शिक्षक संघ, कोल्हापूर. यांचे मार्फत तृतीय क्रमांकाचे पारितोषिक मिळाले.

महाविद्यालयाचा 'डोंगराई' वार्षिकांक प्रकाशित करताना मला माझे सर्व सहकारी प्राध्यापक बंधू – भगिनी तसेच जाहिरात विभागातील सहकारी, प्रशासकीय कर्मचारी, सेवक, विद्यार्थी–विद्यार्थिनी यांचे सहकार्य व मा. प्राचार्य एस.टी. शिंगटे यांचे मार्गदर्शन मिळाले. मा. साईनाथ प्रिंटिंग प्रेस, कराड यांचे मालक व सर्व कर्मचारी वर्ग यांनी अंकाची सुबक छपाई वेळेत करून केलेल्या सहकार्यमुळेच हा अंक आपल्या हाती देत आहे.

प्रा. सौ. आशाराणी हावळे
प्रमुख संपादक.

।। ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षण प्रसार ।।

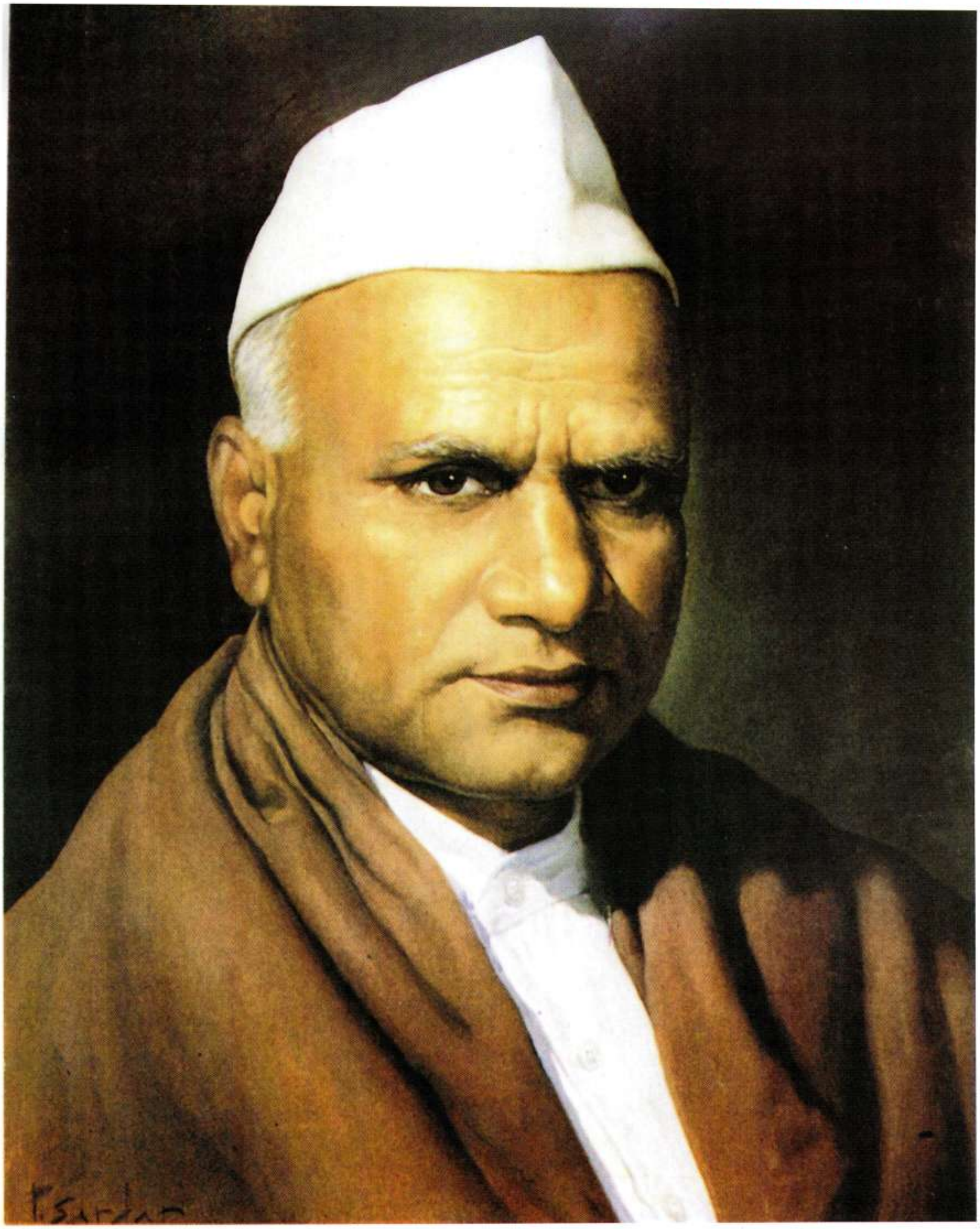

शिक्षण महर्षी **डॉ. बापूजी साळुंखे**

संकल्पक संस्थापक 'श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था', कोल्हापूर

जन्म - ९ जून १९१९

महानिर्वाण - ८ ऑगस्ट १९८७

संस्थामाता

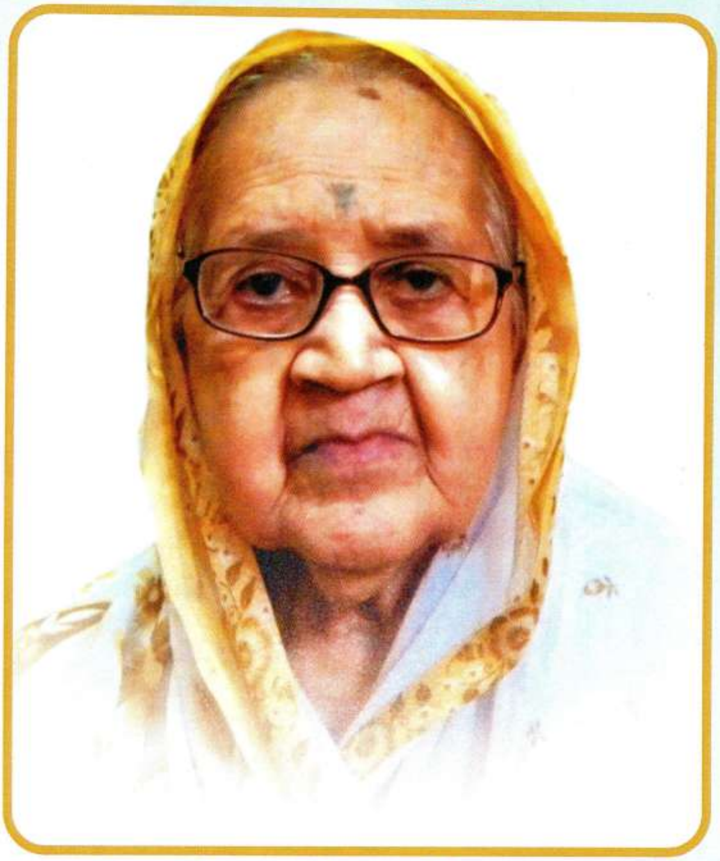

श्रीमती सुशिलादेवी गोविंदराव साळुंखे

जन्म : ४ सप्टेंबर, १९२७

महानिर्वाण : २२ ऑक्टोंबर, २०१३

मा. नामदार चंद्रकांत (दादा) पाटील
अध्यक्ष,
श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर

मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे
कार्याध्यक्ष,
श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर

* संस्था पदाधिकारी *

मा. नामदेवराव कांबळे
उपाध्यक्ष

मा. संपतराव जेधे
उपाध्यक्ष

मा. पुंडलिक काळभोर
कार्याध्यक्ष

मा. प्राचार्या सौ. शुभांगी गावडे
सचिवा

मा. प्राचार्य डॉ. युवराज भोसले
सहसचिव-प्रशासन

मा. प्राचार्य डॉ. राजेंद्र शेजवळ
सहसचिव - अर्थ

मा. डॉ. देवानंद शिंदे
कुलगुरू, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

मा. डॉ. डी. टी. शिर्के
प्र. कुलगुरू, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

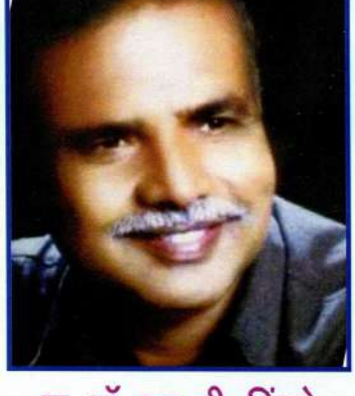

मा. डॉ. एस. टी. शिंगटे
प्राचार्य

* गुणवंत प्राध्यापक *

प्रा. सतीश व्यवहारे

प्रा. कु. वर्षा शिंदे

* संपादक मंडळ *

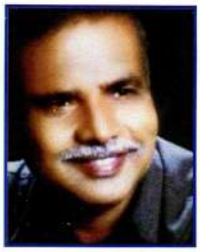

प्राचार्य डॉ. एस.टी. शिंगटे
अध्यक्ष

प्रा. सौ. आशाराणी हावळे
प्रमुख संपादक

प्रा. आर. एस. लादे
मराठी विभागप्रमुख

प्रा. एस. पी. खोत
हिंदी विभागप्रमुख

प्रा. श्रीमती आर. जी. आंबवडे
इंग्रजी विभागप्रमुख

* वार्षिक स्नेह संमेलन क्षणचित्रे *

वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभाप्रसंगी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे कार्याध्यक्ष, श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था कोल्हापूर

वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभाचे प्रमुख पाहुणे कार्याध्यक्ष मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे यांचे स्वागत करताना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. एस. टी. शिंगटे व इतर मान्यवर

महाविद्यालयातील मल्ल विद्यार्थ्यांचे गौरव चिन्ह देवून गौरव करताना कार्याध्यक्ष मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे व इतर मान्यवर

* भित्तिपत्रिका *

महाविद्यालयातील विविध विषयांच्या भित्तिपत्रिकांचे उद्घाटन करताना मा. प्रा. डॉ. एच. पी. शिर्के व इतर प्राध्यापक वृंद

* जिमखाना *

झोनल कबड्डी स्पर्धेत सहभागी महाविद्यालयातील खेळाडू विद्यार्थ्यांचा संघ

झोनल कबड्डी स्पर्धेतील एक क्षणचित्र

विवेकानंद सप्ताहानिमित्त आयोजित क्रीडा स्पर्धेचे उद्घाटन करताना प्राचार्य डॉ. एस. टी. शिंगटे व प्राध्यापक वृंद

विवेकानंद सप्ताहानिमित्त आयोजित लांब उडी स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

महाविद्यालयातील मल्ल विद्यार्थ्यांचे गौरव चिन्ह देऊन सत्कार करताना प्राचार्य डॉ. एस. टी. शिंगटे व प्रा. सुरज झिटे

विवेकानंद सप्ताहानिमित्त आयोजित गोळा फेक स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

* महाविद्यालयातील क्षणचित्रे *

शहीद दिनानिमित्त शहीदांना भावपूर्ण श्रध्दांजली वाहताना प्राचार्य डॉ. एस. टी. शिंगटे व प्राध्यापक वृंद

महाविद्यालय परिसरात वृक्षारोपण करताना प्रमुख पाहुण्यासोबत प्राध्यापक वृंद

संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे यांच्या प्रतिमेचे पूजन करताना प्राचार्य डॉ. एस. टी. शिंगटे व प्राध्यापक वृंद

माजी राष्ट्रपती ए.पी.जे. अब्दुल कलाम यांच्या प्रतिमेचे पूजन करताना प्राचार्य डॉ. एस. टी. शिंगटे व प्राध्यापक वृंद

वाचन प्रेरणा दिनानिमित्त सामुहिक ग्रंथ वाचन करताना कु. अक्षदा यादव, प्राचार्य डॉ. एस.टी. शिंगटे व प्राध्यापक वृंद

ए. डी. श्रॉफ स्मरणार्थ वक्तृत्व स्पर्धेत सहभागी विद्यार्थीनी कु. मयुरी गुजले व प्राध्यापक वृंद

राष्ट्रीय मतदार दिनानिमित्त मतदानाचा हक्क बजावण्याची शपथ घेताना विद्यार्थी-विद्यार्थिंनी व प्राध्यापक वृंद

महाविद्यालयास स्पर्धा परिक्षेची पुस्तके भेट देताना माजी विद्यार्थी मा. जमीर लेंगरेकर, उपायुक्त महानगरपालिका पनवेल

* महाविद्यालयातील क्षणचित्रे *

संविधान दिवसानिमित्त मार्गदर्शन कताना प्रा. व्ही. ए. पाटील
व प्राचार्य डॉ. एस.टी. शिंगटे व इतर प्राध्यापक

जागतिक अपंग दिनानिमित्त मार्गदर्शन करताना
जेष्ठ प्राध्यापक डॉ. एच. पी. शिर्के व प्राध्यापक वृंद

स्वामी विवेकानंद सप्ताह समारोपप्रसंगी मार्गदर्शन करताना
प्राचार्य डॉ. एस. टी. शिंगटे

स्वामी विवेकानंद सप्ताहानिमित्त आयोजित मेहंदी स्पर्धेत
सहभागी विद्यार्थीनी व प्राध्यापिका

जागतिक महिला दिनानिमित्त मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुण्या
अॅड. सौ. प्रिती घाटगे-देशमुख व इतर मान्यवर

आंतरराष्ट्रीय योगा दिनानिमित्त योगासने करताना
प्राचार्य डॉ. एस.टी. शिंगटे, प्राध्यापक व विद्यार्थी

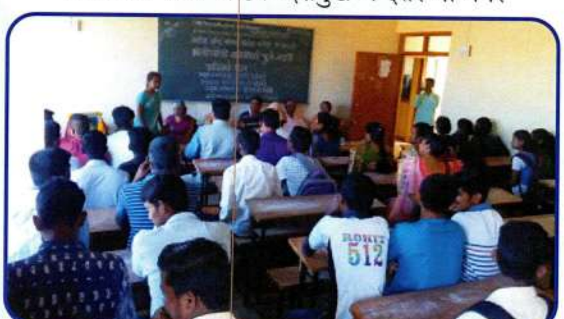

क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले जयंती निमित्त आयोजित
कार्यक्रमातन मनोगत व्यक्त करताना प्रा. कु. रोहिणी रेळेकर

विवेकानंद सप्ताहानिमित्त आयोजित ग्रंथप्रदर्शनात ग्रंथ पाहणी
करताना प्राचार्य डॉ. एस.टी. शिंगटे व इतर प्राध्यापक

* राष्ट्रीय सेवा योजना *

राष्ट्रीय सेवा योजना विशेष श्रम संस्कार शिबिराचे उद्घाटनप्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुणे प्राचार्य डॉ. एस.टी. शिंगटे

विशेष श्रमसंस्कार शिबीरात ग्रामस्थांना मतदान मशिनचे प्रशिक्षण देताना स्वयंसेवक व तहसिलदार कार्यालय कर्मचारी

राष्ट्रीय सेवा योजना विशेष श्रमसंस्कार शिबिरात एक रात्र स्मशानभूमीत कार्यक्रमात सहभागी स्वयंसेवक व प्राध्यापक

राष्ट्रीय सेवा योजना विशेष श्रमसंस्कार शिबिरामार्फत खो-खो मैदान तयार करताना स्वयंसेवक व प्रा. संगीता पाटील

राष्ट्रीय सेवा योजना विशेष श्रमसंस्कार शिबिरामार्फत आयोजित रक्तदान कार्यक्रम प्रसंगी रक्तदान करताना स्वयंसेवक

राष्ट्रीय सेवा योजना विशेष श्रमसंस्कार शिबिरामार्फत आयोजित सांस्कृतिक कार्यक्रमात लाठी-काठी खेळताना स्वयंसेविका

राष्ट्रीय सेवा योजना विशेष श्रमसंस्कार शिबिर समारोप प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना प्राचार्य डॉ. एस. टी. शिंगटे कार्यक्रम अधिकारी प्रा. श्रीमती संगीता पाटील, प्रा. आर. पी. महानवर व स्वयंसेवक

* अग्रणी महाविद्यालय कार्यशाळा *

लोकशाही निवडणुका व सुशासन कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुणे श्री. के. जे. सपकाळ प्राचार्य डॉ. एस. टी. शिंगटे व इतर प्राध्यापक

जल व्यवस्थापन कार्यशाळेत अध्यक्षीय मनोगत व्यक्त करताना प्राचार्य डॉ. एस. टी. शिंगटे, प्रमुख पाहुणे मा. डॉ. के. आर. जाधव व प्राध्यापक वृंद

जल व्यवस्थापन कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुणे प्रा. डॉ. के. आर. जाधव व इतर प्राध्यापक

लोकशाही निवडणूक व सुशासन कार्यशाळेत मनोगत व्यक्त करताना प्रा. बी. बी. पवार, उपस्थित प्राचार्य डॉ. एस.टी. शिंगटे प्रा. व्ही. आर. पाटील, प्रा. ॲड. कु. प्रियांका होनमाने

५५ वी ए. डी. श्रॉफ स्मरणार्थ आयोजित वक्तृत्व स्पर्धेत सहभागी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना प्रा. डी. ए. होनमाने

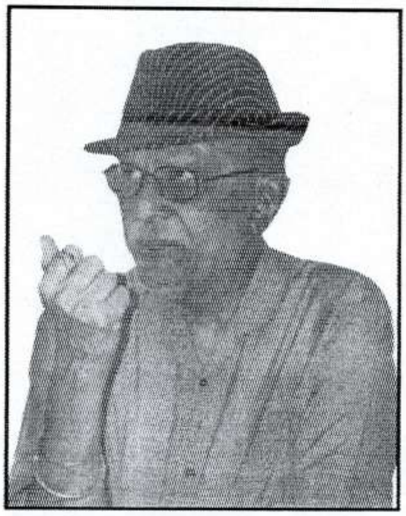

खरेच मी दूर निघालो
तू येऊ नको ना मागे...
पाऊस कुठेतरी वाजे
हृदयाची तुटती धागे

– कवी ग्रेस

मराठी विभाग

विभागीय संपादक

प्रा. आर. एस. लादे

* अनुक्रमणिका *

गद्य विभाग

१)	ज्ञानभास्कर शिक्षणमहर्षी बापूजी साळुंखे	– कु. भंडारी सुप्रिया संजय	बी.ए.भाग २
२)	मैत्री जीवनाचा आधारवड	– कु. गुरव तेजस्वी तुकाराम	बी.ए.भाग २
३)	स्त्रियांची सुरक्षितता – काळाची गरज	– कु. वायदंडे भारती मोहन	बी.ए.भाग ३
४)	अहिल्यादेवी होळकर (१७२५–१७९५)	– गुरव तेजस्वी तुकाराम	बी.ए.भाग २

पद्य विभाग

१)	जिद्दी शेतकरी	– गुरव तेजस्वी तुकाराम	बी.ए. भाग २
२)	आयुष्य	– बनसोडे देवकी संजय	बी.ए. १
३)	नको पेटू सूर्य देवा	– अंबवडे मयुरी शरद	बी. कॉम. भाग ३
४)	घाव	– घार्गे नवनाथ	बी.ए. भाग ३
५)	नशीब	– कु. क्रांती कांबळे	बी.ए. २
६)	नसतेस जवळ तूं जेंव्हा	– सोमनाथ सूर्यवंशी	बी.ए. भाग २
७)	वाट	– कु. मोरे प्रियांका	बी.ए. भाग २
८)	राष्ट्रीय सेवा योजना (**NSS**)	– कु. कांबळे क्रांती विकास	बी.ए. भाग २
९)	शेवटचा श्वास	– अंबवडे मयुरी शरद	बी. कॉम. भाग ३

ज्ञानभास्कर शिक्षणमहर्षी बापूजी साळुंखे

– कु. भंडारी सुप्रिया संजय

बी.ए.भाग २

सुसंस्कारांचे विद्यापीठ समाजकार्याचे कुलपीठ आणि आपल्या सर्वांसाठी खुले असणारे व्यासपीठ म्हणजेच शिक्षणमहर्षी प. पू. डॉ. बापूजी साळुंखे होत.

गुरुरब्रम्हा, गुरुरविष्णू, गुरुदेवो महेश्वरा ।
गुरुसाक्षात परब्रह्म तस्मै श्री गुरुवे नमः ।।

असा मंत्रोच्चार केल्यानंतर हळूच डोळ्यांच्या पापण्या उघडल्या तसे समोरच्या चित्रात नजर नजर स्थिरावली आणि आपसूकच हात जोडून मी नतस्मतक झाले. तुम्हाला ठाऊक आहे ते छायाचित्र कोणाचे होते, तर ते छायाचित्र होते शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे यांचे. आजपर्यंत मी बापूजींची अनेक छायाचित्र पाहिलीत परंतू त्यांच्या चेहऱ्यावरील अढळ निर्धार हा त्यांच्या कार्यातूनच व्यक्त होतो आणि आश्चर्य म्हणजे तो कधीच आणि कोठेच ढळलेला नव्हता. त्या परमात्म्यास विसावा म्हणजे काय हे ठावूकच नव्हते म्हणतात ना मराठी माणसाच्या मनात जेव्हा जिद्द निर्माण होते. तेंव्हा त्याने घेतलेली झेप ही गरुड झेपच असते. मराठी मनाचा मानबिंदू असणारे छत्रपती शिवाजी महाराज हे याचे मूर्तीमंत उदाहरण आहे.

शुध्द बीजापोटी फळे रसाळ गोमटी ।

ही उक्ती सार्थ करणाऱ्या शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे यांचा जन्म प्राचीन आणि पराक्रमी अशा साळुंखे घराण्यात ९ जून १९१९ रोजी रामापूर या गावी झाला. (ता. पाटण, जि. सातारा) त्यांचे पूर्ण नांव गोविंद ज्ञानाजीराव साळंखे होते. त्यांच्या आईचे नाव तानुबाई तर वडिलांचे नाव ज्ञानोजीराव होते. तानुबाई व ज्ञानोजीरावांना सात अपत्ये झाली. त्यापैकी पाच मुले आणि दोन मुली होत्या. त्यांच्या मुलींची नावे सारजाबाई व जनाबाई अशी होती. तर मुलांची नावे महादेव सदाशिव परशुराम रामचंद्र आणि गोविंद. गोविंद म्हणजेच आपले शिक्षणमहर्षी बापूजी होत.

बापूजी लहानपणापासूनच कुशाग्र बुध्दीमत्तेचे होते. बालपण देगा देवा । मुंगी साखरेचा रवा ।। परंतु बालपणीच आई वडील देवाघरी निघून गेल्याने बापूजींचे बालपण पूर्णपणे होरपळून गेले कोमेजून गेले. आता इथून पुढे जिद्दीने जीवनाचा सामना करावयाचा होता. त्याचवेळी त्यांच्या जीवनात कटू आणि वास्तव घटक आणि अनेक संकटे आली.

बालपणी सभोवती असणाऱ्या परिस्थितीवर गरूड होऊन अनुकूल मार्ग शोधणारे सरस्वतीची उपासना करून साधना व तपस्या यांच्या ताकदीवर त्यांनी ज्ञानग्रहण व ज्ञानसंवर्धन केले. विद्यार्थी दशेत असल्यापासूनच महर्षी धोंडो केशव कर्वे राजर्षी शाहू महाराज महात्मा फुले, कर्मवीर यांच्या कार्यातून प्रेरणा घेऊन श्रीराम समाजसेवा महामंडळाच्या माध्यमातून पंधरा मराठी शाळा सुरु केल्या. विद्यार्थी दशेत असतानाच ज्ञानदानाचे पवित्र कार्य बापूजींनी हाती घेतले होते.

बापूजी नित्यनियमाने पहाटे पाच वाजता उठत. विद्यार्थी दशेत असल्यापासूनच गीतापठण शालेय अभ्यास, देवपूजा, सायंकाळी व्यायाम आणि झोपण्यापूर्वी देवघरात ईश्वरचरणी लीन होणे असा त्यांचा दिनक्रम होता. या चिंतनातून त्यांनी आपल्या संस्थेची पंचशील तत्त्वे शोधली. श्री स्वामी विवेकांनद शिक्षण संस्था म्हणजेच भारतीय संस्कृतीचे एक आदर्श तीर्थक्षेत्र बनविण्याचा निर्धार या ज्ञानभास्कराने केला.

बापूजींनी जीवनात ज्ञान घेणे आणि ज्ञान देणे हेच आपले जीवनकार्य मानले. सर्व आयुष्य ज्ञानसिध्दीसाठी झोकून देणारे बापूजी एक संस्कार संपन्न ज्ञानतपस्वी होते. बापूजींचे जीवन म्हणजेच एक संस्कारपीठच होते.

बापूजी खादीची पांढरीशुभ्र विजार, पांढरा शर्ट, डोक्यावर टोपी आणि खांद्यावर शाल परिधान करीत या ज्ञानभास्कराने अखंड शिक्षणप्रसार केला. बापूजींनी महाराष्ट्राच्या कानाकोपऱ्यात ज्ञानगंगा पोहोचविली.

८ ऑगस्ट १९८७ रोजी करवीर नगरीत पंचगंगेच्या तीरावर या ज्ञानभास्कराची प्राणज्योत मालवली.

मैत्री जीवनाचा आधारवड

– कु. गुरव तेजस्वी तुकाराम
बी.ए.भाग २

मैत्री ही ईश्वरानं मानवाला दिलेलं वरदानच. ती एक मोठी संपत्ती आहे. कारण पिंजऱ्यात कोंडल्यावर पाखरं आपली होत नाहीत. नुसत्या बोलण्याचे मैत्री गुंफली जात नाही. खडीसाखर रडताना खाल्ली तरीही गोडच लागते. तशीच मैत्री ही सात्त्विक असते. कारण प्रत्येक शब्द हा त्याच्या भोवतालच्या अर्थाचं वलय येऊन येतो आणि त्यामुळे तो सुखावतो किंवा दुखावतो. तो शब्द उच्चारताच त्याच्या अर्थाचे पडसाद लगेच आपल्या अंत:करणावर उमटतात आणि तसतशा भावना उंचबळून येतात. उदा. आई म्हटल्यावर वात्सल्य उचंबळून येते. दारात उभं राहून वाट पाहणारी आई डोळ्यासमोर येते. तर बहीण म्हटल्यावर प्रेम करणारी, पण खट्याळ, खोड्या करणारी, चिडणारी ताईंची प्रतिमा डोळ्यासमोर येते. पण मैत्रीण/मित्र हा शब्द उचारल्याबरोबर ज्या नात्याला नावच देऊ नये असं वाटतं असं एक सुंदर शिला डोळ्यासमोर उभं राहतं.

तो मैत्रीतल्या त्याग, उघड्या पुस्तकासारखं मन की जे दुरूनही वाचता येतं, आत्मीयतेने भरलेली स्नेहाचा शिडकाव करणारी अशी मैत्रिणीची प्रतिमा आपल्याला खुणवायला लागते. मैत्रीचं हे नातं, असं असतं की ते हृदयात आत घर करून राहतं.

अर्थात प्रत्येकाच्या आयुष्यात ह्या मैत्रीची नितांत आवश्यकता आहे, असते. कारण मैत्री ही मनुष्य जीवनाला आधार देणारी कडी आहे. रक्ताचे नाते एकवेळ टिकत नाही पण खरी मैत्री कायम टिकते.

अशाच प्रगाढ मैत्रीचे उदाहरण म्हणजे श्री कृष्ण सुदामाची मैत्री अगदी प्रसिद्धच आहे. म्हणून ती सगळ्यांच्या आठवणीत आहे. आणि सुदाम्याने कृष्णाला भेट म्हणून आणलेले पोहे म्हणजे गरीबाघरची अंत:करणाच्या उमाळ्याने आणलेली भेट. दोघांचे अंत:करण एकमेकांबद्दल विशुद्ध प्रेमाने भरलेले होते. सुरदासांनी त्याच्या प्रतिभेने ही भेट, कुणाचेही डोळे पाणवावेत अशी आजरामर करून ठेवली आहे.

मैत्री ही निर्हेतुक असते. पैसा, काळ, स्थळ, वय, जात या साऱ्यांच्या मर्यादा ती केव्हाच ओलांडते पन्नास वर्षांनी देखील दोघं मित्र किंवा मैत्रिणी भेटल्या तरी त्यांच्या प्रेमाची प्रगाढता कायम असते. पण मैत्री फुलवावी लागते. प्रयत्नपूर्वक जोपासावी लागते. ती आयुष्यभरांच्या काही क्षणांना अगदी श्रीमंत करून जाते.

इतर सगळी नाती, जन्माबरोबर आपल्याला चिकटतात, ती आपण नाकारू शकत नाही, ती स्वीकारावीच लागतात. तिथे निवडीला वाव नसतो. पण मैत्रीचं नातं मात्र आपल्या मनावर असतं. ते लादलेलं किंवा जन्माबरोबर चिकटलेलं नसतं.

काही माणसं जोडीदारात मैत्री ओघण्याचा प्रयत्न करतात ही कल्पना चांगली असली तरी प्रत्यक्षात क्वचितच दिसणारी आहे. मैत्रीतला ताजेपणा, जोडीदाराच्या मैत्रीतून कसा मिळू शकल.

पैशाने भविष्य सुरक्षित करण्याच्या धडपडीत वर्तमान निसटून चाललाय. फ्रीजमध्ये ठेवून मैत्री ताजी ठेवता येत नाही, कारण त्यावर अधून मधून सहवासांचे मेघ बरसावे लागतात.

देहाने वृध्दत्वाचे पांघरुण पांघरले की आपल्याबरोबर आपले मित्रही वृध्द होतात कोणी कोणाकडे जाऊ-येऊ शकत नाही. कानांनी नकार दिल्यामुळे फोनवरचं देखील ऐकू येत नाही. आणि मग शेवटी उरतं स्वत:च स्वत:शी मैत्री करणं..... ही सोबत सावलीसारखी आपल्याबरोबर कायमची असते.

''जन्मासोबत ज्याची ख्याती अखंड सोबतीची
अखिल विश्वाला जाणी त्याच्या अस्तित्वाची!'

■■■

स्त्रियांची सुरक्षितता - काळाची गरज

- कु. वायदंडे भारती मोहन
बी.ए.भाग ३

स्त्रीला भारतीय संस्कृतीमध्ये अत्यंत महत्त्वाचे स्थान दिले आहे. कारण ती मुलगी, पत्नी, बहीण, आई या चार महत्त्वाच्या भूमिका यशस्वीरित्या पार पाडताना दिसून येते. घरात मुलगी असली की घर भरल्यासारखं वाटतं. तिच्या पायातील पैंजनांचा छुन–छुन आवाज आला की घराच्या भिंती कशा जिवंत झाल्या आहेत असं वाटतं. आई म्हणजे तिचं सौंदर्य आणि रुप स्वर्गातसुद्धा अबाधित राहिल ती गोष्ट म्हणजे आईचं वात्सल्य. दोन्ही घराचा उद्धार करणारी स्त्री म्हणजे पत्नी. अशा प्रकारे स्त्री आपल्या भूमिकेतून आयुष्यभर आपली कर्तव्ये पार पाडत असते. झाशीची राणी लक्ष्मीबाई, जिजाऊमाता, अहिल्याबाई होळकर, राणी ताराबाई अशा अनेक विरांगणांनी इतिहासात आपले नाव आपल्या कर्तृत्वाने अजरामर केले आहे म्हणून आपला इतिहासही हेच सांगत असतो की स्त्रीला फार पूर्वीपासून आपल्या संस्कृतीमध्ये विशेष महत्त्व आहे.

आजकाल या भारतीय संस्कृतीला कोठेतरी धक्का पोहोचतोय असे दिसते. भारताची राजधानी दिल्ली तसेच मुंबई या ठिकाणी घडलेल्या सामूहिक बलात्काराच्या घटना या अत्यंत धक्कादायी होत्या. या घटनेनंतर प्रत्येक नागरिक हा रस्त्यावर उतरून मिरवणुकीत सामील झाला होता. तरीही या घटना अनेक ठिकाणी दर महिन्याआठड ऐकायलाच मिळतात. म्हणून मला असं वाटतंय की भारतीय संस्कृतीला कोठेतरी धक्का पोहचतोय, पण या घटनानंतर पालकांचा दृष्टिकोन बदलत गेला. मुलीं वर अनेक बंधने लादली गेली काही पालकांचा दृष्टिकोन इतका नकारात्मक बनला की मुलींना शाळा बंद करून त्यांना विवाहाच्या बंधनात अडकवले गेले पण यात पालकांचा काहीच दोष नव्हता. दोष होता तो परिस्थितचा ! पण मला वाटते यात मुलींचा तरी काय दोष होता? कोणत्या अपराधाची त्यांना अशी शिक्षा मिळत होती?

स्त्रियांची प्रगती व्हावी यासाठी ३३% वरून ५०% आरक्षण सरकारने दिले पण या ५०% आरक्षणाचा उपयोग तरी काय? शेवटी संधी मिळाली तर त्या इतर क्षेत्रातही पदार्पण करतील, भरारी मारतील, तेव्हा त्या ५०% आरक्षणाचा उपयोग होईल. नाहीतर त्या आरक्षणाचा काहीच उपयोग नाही. स्त्रियांना खरी गरज आहे ती सुरक्षिततेची ! सुरक्षित असेल तर त्या मोकळ्या आकाशात उंच भरारी घेऊन आपले ध्येय गाठतील. म्हणून आरक्षण किती का असेना सुरक्षा मात्र ही दुप्पट असणे फार गरजेचे आहे. म्हणून आरक्षणाबरोबरच सुरक्षा असेल आणि समाजातील दृष्टिकोन बदलला तर स्त्रियांची प्रगती ही नक्की आहे यात काही शंका नाही. घरात फुलपाखरासारखी बागडणारी, हरणासारखी चंचल, आई वडिलांची परी, बाहेर समाजात सुरक्षित नाही याचा खरोखरच विचार करण्याची गरज आहे. एकीकडे स्त्री भ्रूणहत्या करू नका म्हणून जनजागरण करतात, स्त्री ही शक्ती आहे, पुरुषांच्या खांद्यास खांदा लावून काम करणाऱ्या स्त्रीचे कौतुक होत असते आणि दुसरीकडे मात्र स्त्रियांवर बलात्कार होत आहे, याचाही विचार करण्याची खरोखर गरज आहे.

अशी ही स्त्रियांची असुरक्षितता, स्त्रीभ्रुणहत्या, स्त्रियांना काही ठिकाणी दिलेली हीन वागणूक पाहून मला असा नेहमी प्रश्न पडतो की, 'आजच्या या सुरक्षित समाजाला या सिमेंटच्या जंगलात माणसांची हृदयेही दगडाची झाली आहेत का? मला अजून असे सांगावेसे वाटते की,

''साऱ्याच कळ्यांना जन्मसिद्ध अधिकार आहे. फुलण्याचा, मातीमधील वतनवारसा आकाशावर कोरण्याचा; जन्म असो माळावरती, अथवा शाही उद्यानात, प्रत्येक कळीला हक्क आहे, फुल म्हणून जगण्याचा !''

■■■

अहिल्यादेवी होळकर

(१७२५-१७९५)

– गुरव तेजस्वी तुकाराम
बी.ए.भाग २

३१ मे १७२५ रोजी नगर जिल्ह्यातील चौंडी या गावी धनगर समाजात अहिल्या देवींचा जन्म झाला. त्यांच्या वडिलांचे नाव माणकोजी शिंदे होते. त्यांच्याकडे गावची पाटीलकी होती तर आईचे नाव सुशिलाबाई होते.

सुभेदार मल्हारराव होळकर राजे यांचा पुत्र यांच्या बरोबर अहिल्यादेवींचा विवाह २० मे १७३३ मध्ये वयाच्या ८ व्या वर्षात झाला. अहिल्यादेवींचे सासरे महाराज मल्हारराव होळकर, हे अतिशय शूर, कर्तबगार, उदार असल्याने या गुणांचा प्रभाव अहिल्यादेवी यांच्या व्यक्तिमत्त्वावर पडला. सासरे मल्हारराव याच्यापासून त्या राजकारभाराचे धडे घेत असत.

अहिल्यादेवी ह्या राजकारभाराचे धडे गिरवाताना त्यांचे पती खंडेरावांच्या सुध्दा त्यांना पाठिंबा मिळत होता. अहिल्यादेवींना मालेराव, मुक्ताबाई अशी दोन अपत्त्ये होती.

शुरजमल जाहा बरोबर कुंभेरी येथे झालेल्या लढाईत त्यांचे पती खंडेराव यांना वीरमरण आले. केवळ २९ व्या वर्षी अहिल्यादेवींच्या पदरी वैधव्य आले असले तरी त्यांनी न खचता धर्याने संकटांना सामना करत आदर्शपणे राज्य कारभार चालवला.

आहिल्यादेवींनी कधीच जातीयवादाला थारा न देता न्याय, समता, बंधुत्व, प्रस्थापित करून उच्च निचतेचे उच्चाटन केले होते.

राज्यकारभार व्यवस्थेचा जन्मच मुळी प्रजेच्या हितासाठी, कल्याणासाठी आहे असे त्या मानीत असत. अहिल्यादेवींचे पुत्र मालेराव यांना संस्थानातील काही लोक घाबरून रहात होते. कारण मालेरावाने संस्थानातील काही लोकांच्या मनमानीस पायबंद घातला होता.

एका दलाली करणाऱ्या व्यक्तीस मालेरावांनी मृत्युदंड दिला होता. अशा प्रकारे त्यांनी आपले सर्व गुण आपल्याबरोबर आपल्या मुलांमध्येही अंगभूत केले होते. सासरे मल्हारराव होळकर यांच्या मृत्युनंतरही आहिल्यादेवींनी आपली राजकीय कारकीर्द व होळकर घराण्याच्या वारसा समर्थपणे पेलला.

सुरूवातीस पती खंडेराव यांचा लढाईतील मृत्यू त्यानंतर त्याचा पुत्र मालेराव यांचा खून व त्यानंतर मल्हाराव यांचा मृत्यु अशा धक्क्यातून सावरून अहिल्यादेवींनी राज्यकारभार व्यवस्थित चालवून गुणकौशल्ये दाखवून जगातील स्त्री समाजात आदर्श निर्माण करून ठेवला आहे.

अशा कर्तृत्वान अहिल्यादेवींचा मृत्यु १३ ऑगस्ट १७९५ रोजी झाला. पण त्यांचे विचार आजही जिवंत आहे. अशा या अहिल्यामातेस माझा कोटी कोटी प्रणाम जय मल्हार....

■■■

जिद्दी शेतकरी

जमिनीला म्हणतात शेतकऱ्याची आई
तरी आमच्या शेतकऱ्याचा विकास का नाही?
लोकांच्या पोटासाठी दिवस-रात्र राबतो.
स्वत: मात्र चटणी भाकर खातो.
कष्ट करून सुख त्याच्या मनास नाही
शेतात कष्ट करून निसर्ग कोपतो
मी शेतकरी झालो त्याच्यात माझा काय गुन्हा
दुबार पेरणी करायला लावतो पुन्हा
शत मालाला योग्य भाव मिळत नाही.
सावकरांच्या त्रासातून आमची सुटका होत नाही.
येणाऱ्या प्रत्येक संकटांचा सामना करेन
पण, फास लावून घेणार नाही.......

– गुरव तेजस्वी तुकाराम
बी.ए. भाग २

आयुष्य

आयुष्यभर सोबत असून,
जवळ कधी बसत नाही.
एकाच घरात राहून आम्ही
एकमेकास दिसत नाही.

हरवला तो आपसातला
जिव्हाळ्याचा संवाद
एकमेकास दोष देवून
नित्य चाले वादविवाद

धाव धाव धावतो आहे,
दिशा मात्र कळत नाही,
हृदयाचे पाऊल कधी,
हृदयाकडे पळत नाही.

इतकं जगून झालं पण,
जगायलाच वेळ नाही,
जगतो आहोत कशासाठी
काहीच कसला मेळ नाही.

क्षण एक येईल असा,
घेऊन जाईल हा श्वास
अर्ध्यावस्थ थांबलेला
असेल जीवन प्रवास

अजूनही वेळ आहे,
थोडं तरी जगून घ्या;
सुंदर अशा जगण्याला
डोळे भरून बघून घ्या.

– बनसोडे देवकी संजय
बी.ए. भाग १

नको पेट्रू सूर्य देवा

नको पेट्रू सूर्य देवा
माझी शेतात आई
सावलीच्या शोधात
तळमळतात गाई

नको पेट्रू सूर्य देवा
माझा बाप शेतामधी
खुरप्याची मूठ त्याच्या
घसरते हातामधी

नको पेट्रू सूर्य देवा
पाखरांची घालमेल
कोमेजल लावलेली
माझ्या ताईची वेल

नको पेट्रू सूर्य देवा
राबतात कोवळे हात.
त्यांच्या स्वप्नांचा
होईल उगा घात.

– अंबवडे मयुरी शरद
बी. कॉम. भाग ३

घाव

डोळ्यातूनी सावळे आभाळ ओलावले ॥
नजरेस नजर
वेदनला बहर
जडशील पाऊले ॥

मिटेनाच अंतर
वेळ सुन्न कातर
हृदय कालवले ॥

दुःखात रातराणी
उडे नभात विराणी
चांदणे मंदावले ॥

खोल घाव जिव्हारी
थांबली ही भरारी
पाखरू दुखावले

– घार्गे नवनाथ
बी.ए. भाग ३

नशीब

सोडून जाताना एकदा तूं मागे वळायचं होतं
तुझं माझं नातं थोडं जपायचं होतं
पाठ फिरवली मी, तूं हाक मारायची होती.
लपवलेल्या अश्रूंना माझ्या थोडं न्याहाळायचं होतं.
काय हरवलं आहे आपल्यात एकदा विचारायचं होतं
अबोला धरला मी तूं कारण ताडायचं होतं.
हसताना मला बघून तूं जरा गोंधळायचं होतं
एक हुंदका मी जपला तू ओळखायचं होतं.
स्वार्थी पुरतेच माझं, हेही खरंच होतं
पण! स्वार्थातल्या या प्रेमात एक प्रेम तेवढंच मुद्यांचं होतं
मार्ग आपले वेगळे हे तर शेवटी होणारच होतं
स्वीकारयचं कसं हेच फक्त कळत नव्हतं
काळीज मी आणि ठोका तूं एवढंच मला म्हणायचं होतं
तुझं माझं नशीब त्याने असंच का लिहायचं होतं?

– कु. क्रांती कांबळे
बी.ए. २

वाट

वारकरी चालतोय
वाट पंढरीची
पांडुरंग पहातोय
वाट भक्ताची
दबले बीज पाहतेय
वाट पावसाची
जागला अंधार पाहतोय
वाट प्रभातीची
तृप्त पृथ्वी पाहतोय
वाट सायंकाळची
कोण पहातोय वाट
हव्या अनुकूलतेची
कोण पहातोय वाट
प्रारब्ध संपण्याची
जग चालतेय वाट
आपआपल्या अपेक्षेची
थकला भागला जीव पाहे.
वाट संपण्याची

– कु. मोरे प्रियांका
बी.ए. भाग २

नसतेस जवळ तूं जेंव्हा

प्रतिबिंब तुझे आठवता
मन चिंब चिंब हे भिजते
पाऊस आठवणींचा
स्वप्नात सारे हे सजते.....

होताच भास तुझा
मनीचे फुले हे उमलते
त्या पाकळ्यात रंगून
मन धुंद बेधुंद होते.

ओढ तुझी ही लागता
मन स्वत: हरवून जाते.
भेटीची ही आस जणू
मन हृदयी दाटूनी येते.....

मिठीत तुझ्या जगू सारे
विसरूनी मग्न मी होतें
जाणीव तुझ्या स्पर्शाची
मज पूर्णत्त्वाला नेते...........

– सोमनाथ सूर्यवंशी
बी.ए. भाग २

राष्ट्रीय सेवा योजना (NSS)

Not me But you म्हणजेच
तुझ्यासाठी नव्हे तर आपणासाठी
असे म्हणणारा असतो *N.S.S.* कॅम्प
आयुष्याला वळण देणारा
मैत्रीला अतूट बनविणारा असतो. *N.S.S.* कॅम्प.

श्रम काय आहे हे सांगणारा
व कष्ट करायला लावणारा असतो *N.S.S.* कॅम्प.
गावाच्या व गावकऱ्यांच्या अनेक आठवणी
गोळा करून देणारा असतो *N.S.S.* कॅम्प.

आयुष्यात नवीन गोष्टी शिकवून जाणारा
व अनेक मैत्रिणी बनवून देणारा असतो *N.S.S.* कॅम्प.
समाजाला सामोरे जाण्यास शिकविणारा व
आपल्यातील कला शोधून बाहेर काढणारा असतो
N.S.S. कॅम्प.

असा असतो *N.S.S.* कॅम्प.
आयुष्यभर पुरेलं अशी शिदोरी देणारा
अन् श्रमदान व नैतिक मूल्यांच्या
संस्कार मनामनात रूजाविणारा असतो
N.S.S. कॅम्प.

– कु. कांबळे क्रांती विकास
बी.ए. भाग २

शेवटचा श्वास

तेव्हा तूं रडू नको, जेंव्हा मी नसेन
उगाच गतायुष्याची उजळणी करीत बसू नको
आजच जे काही द्यायचे ते दे.......
मान–सन्मान–आदर आणि समाधान
हिड् हिड् – अबोला – अपमान–
तिरस्कार करू नकोस

नंतर ते आठवून रडणे
ते फोटोला चंदनी हार
ते दान धर्म निधी वगैरे
ते क्षौर करणे, तो काकस्पर्श
सर्व काही देखावा, नको करूस
आज फक्त आधार दे
मनापासून संवाद दे.........

स्थावर जंगम–सोनंवाणं आणि रोकडी वगैरे
हे मानचं पान पुढे चालूच राहिलं
पण– अंतिम श्वास समाधानाने निघू दे
नंतर ते बुंदी–लाडूचे जेवण ते पुण्यस्मरण
घराला 'आई वडिलांचा आशीर्वाद'
''मातृ–पितृ कृष्ण'' चे देखावे
मी काही पहाणार नाही.
ते तुझ्या अहं साठी तू कर पण
शेवटचा श्वास मोकळा निघू दे.....

– अंबवडे मयुरी शरद
बी. कॉम. भाग ३

जगात उपभोगापेक्षा श्रेष्ठ असा आनंद आहे तो म्हणजे त्याग होय. जग जिंकण्याइतकं मन जिंकण सोपं नाही. जीवन सुंदर आहे, मधुर आहे पण त्याला केव्हा कुठून कीड लागेल याचा नेम नसतो. मनुष्य रागाच्या आहारी गेला म्हणजे क्रूर होतो, पशू बनतो. जीवन नेहमीच अपूर्ण असतं असं ते असण्यातंच त्याची गोडी साठवलेली आहे. जीवनात प्रेम ही एक उच्च भावना आहे पण कर्तव्य ही तिच्यापेक्षा ही श्रेष्ठ अशी भावना आहे. महापुरात प्रवाहाच्या उलट पोहण्यात पुरूषार्थ असतो.

- वि. स. खांडेकर

❖❖❖❖❖

भाव, भाषा आणि जीवन ह्यांचा मेळ ज्यात नीट घातलेला आहे,
असेच शिक्षण आपल्याला हवे.

- गुरूदेव रवींद्रनाथ टागोर

❖❖❖❖❖

माझ्यात जे काही चांगले आहे ते माझ्या आईचे आहे.आई माझा गुरू, आई कल्पतरू आईने मला खरे काही दिले. प्रेमळपणे बघायला, बोलायला तिनेच मला शिकवले. केवळ मनुष्यावर नव्हे तर गाईगुरांवर, फुलपाखरांवर, झाडामाडावर प्रेम करायला तिनेच मला शिकविले. माझ्या आईने माझ्या जीवनात अत्तर ओतले .

- साने गुरूजी

❖❖❖❖❖

क्षमाशील हो रिफ – समक्ष
तुम हुर विनीत जितना ही
दुष्ट कौखों ने तुमको
कायर समझा उतना ही ।
सच पूछो, तो शर में ही
बसती है दीप्ति विनय की
सन्धि – वचन संपूज्य उसी का
जिसमें शक्ति विजय की ।

– रामधारी सिंह 'दिनकर'

हिंदी विभाग

विभागीय संपादक

प्रा. एस. पी. खोत

* अनुक्रमणिका *

गद्य विभाग

१)	राष्ट्रकवि मैथिलिशरण गुप्त	– अनुराधा चव्हान	बी.ए. ३
२)	मोबाइल का महत्त्व	– देवकी संजय बनसोड	बी.ए. १
३)	कविता वह नहीं है, जो मनुष्य के भीतर जीवन बहती है	– हर्षदा जालिंदर मगर	बी.ए. १
४)	सभी प्राणियों का जीवन अनमोल है	– देवकी संजय बनसोडे	बी.ए. १
५)	''दहेज का दानव'' – एक सामाजिक अभिशाप	– अक्षदा जितेंद्र यादव	बी.कॉम. १
६)	मानसरोवर	– हर्षदा जालिंदर मगर	बी.ए. १
७)	जिंदगी	– मुल्ला खुशबू बशीर	
८)	बढती सांप्रदयिकता	– सुहाना मुल्ला	बी.ए. १
९)	जो भी हुआ अच्छा हुआ	– नांगरे पाटील वैष्णवी अंकुश	बी.ए.

पद्य विभाग

१)	दोस्त	– हर्षदा जालिंदर मगर	बी.ए. १
२)	जिंदगी	– अख्तर झाकीर मुल्ला	बी.ए. १
३)	कयामत का जलजला	– नवनाथ रविंद्र घार्गे	बी.ए.३
४)	जीवन	– हर्षदा जालिंदर मगर	बी.ए.१
५)	सुख	– नवनाथ रविंद्र घार्गे	बी.ए.३
६)	तिरंगा	– तेजस्वी तुकाराम गुरव	बी.ए.२
७)	मंजिल	– गुरव तेजस्वी तुकाराम	बी.ए. २
८)	फौजी	– आंबवडे मयुरी शरद	बी.कॉम. ३
९)	उम्र भर सफर में	– नवनाथ रविंद्र धार्गे	बी.ए.३
१०)	शिक्षा	– तेजस्वी तुकाराम गुरव	बी.ए. २

राष्ट्रकवि मैंथिलिशरण गुप्त

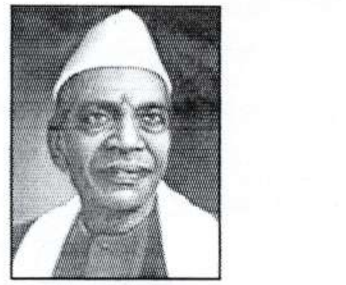

– कु. अनुराधा चव्हाण

बी.ए.भाग ३

मैंथिलीशरण गुप्त हिंदी जगत के सर्वाधिक प्रिय लेखकों में से एक हैं । बाल्यवस्था से ही ये असाधारण प्रतिभा से युक्त थे । इनकी रचनाएँ देश प्रेम से युक्त थीं । अपनी कृतियों के माध्यम से देश प्रेम का भाव इन्होंने झलकाया है । आधुनिक युग के श्रेष्ठ कवियों में गुप्तजी का स्थान है । गीत काव्य को इन्होंने उत्कृष्ट कोटि के काव्य का सृजन किया है । गीत काव्य को इन्होंने महत्त्वपूर्ण स्थान दिया है । भाव सौन्दर्य एवं काव्य सौष्ठव पर भी आप ने अपना ध्यान आकर्षित किया है ।

किसी कवि अथवा लेखक के व्यकित्व का अनुमान उसकी कृतियों से लगाया जा सकता है क्योंकि कवि की कृतियाँ उसके व्यक्तित्व को प्रतिबिम्बित करती हैं । मैथिलीशरण गुप्त का व्यक्तित्व उनकी कृतियों के माध्यम से अमर है ।

जीवन परिचय –

आप का जन्म झॉसी जनपद के चिरगांव नामक स्थान पर सन १८८६ में हुआ । काव्य रचना की ओर आपका झुकाव बचपन से ही था । आप ने हिंदी काव्य की नवीन धारा को परिपक्व किया है । देशभक्ति की भावना आपकी कृतियों में पूरी तरह दर्शित होती है । कविता में राष्ट्र भक्ति का भाव प्रबल होने के ही कारण आप को संसद सदस्य भी मनोनीत किया था । आप ने एक सफल साधक की भांति हिंदी को अपनी सेवाएँ अर्पित कीया है ।

आप का पालन पोषण एक उदार वातावरण में हुआ था । अत: आप के व्यक्तित्व में इस का विशेष महत्त्व रहा है । आप के पिता सेठ रामचरण को भी काव्य के प्रति अनुराग था। अत: उनका प्रभाव अपने पुत्र पर पडना । स्वाभाविक ही था । ऐसा कहा जाता है कि गुप्त जी ने बाल्यकाल से ही हिंदी में रचनाएँ करना आरंभ किया था । गुप्तजी ने अंग्रजी की भी शिक्षा प्राप्त की थी । किन्तु अंग्रेजी में उनकी विशेष अभिरूचि न थी क्योंकि जब उन्हें अंग्रेजी की शिक्षा ग्रहण करने हेतु झाँसी भेजा गया तो उनका मन न लगा ।

धीरे–धीरे मैथिलीशरण जी की ख्याति प्रसारित होने लगी और उनकी रचनाओं से लोग प्रभावित होने लगे । बाद में इनका सम्पर्क आचार्य महावीर प्रसाद द्विवेदी से हुआ जिनके सान्निध्य में आने पर इनकी रचनाएँ, सरस्वती नामक पत्रिका में प्रकाशित होने लगी। जब गुप्त जी द्विवेदी जी के सम्पर्क मे आये तब इनकी काव्य प्रतिभा और जागृत हो उठी । इन्होंने राष्ट्र–प्रेम और समाज प्रेम में अपनी विशेष अभिरूचि दिखायी ।

राष्ट्रप्रेम गुप्त जी की कविता में विशेष स्थान रखता है । इन्होंने भारतीय संस्कृति की महत्ता को स्थापित करने का प्रयास किया है । स्वदेश प्रेम का बोध इनके कृतियों में झलकता है जो इनके व्यक्तित्त्व दर्शन में सहायक है । इन्होंने जीवन में समाज एवं समाज के लिए मानव जीवन के सम्बन्धों पर भी प्रकाश डाला है ।

रचनाएँ –

आपने अपने जीवन के आरंभिक काल से ही साहित्य लेखन आरंभ किया । आपने अपनी कृतियों के माध्यम से ऐतिहासिक गाथाओं पर भी प्रकाश डाला है । पौराणिक कथाओं का भी आपने अनुचिंतन किया है । आप निरन्तर रचना करते रहे हैं क्योंकि, आप की लेखनी निरन्तर प्रवाह मान रही है। तभी तो आप के द्वारा लगभग ४० ग्रंथो की रचना की गई है ।

गुप्त जी की विशेष ख्याति का कारण रामचरित मानस पर आधारित 'साकेत' जैसा सद्ग्रंथ है । आप की प्रमुख काव्य कृतियाँ है –

१) जयद्रथ वध २) भारत, भारती ३) यशोधरा ४) पंचवटी ५) द्वापर ६) सिध्दराज

भाव सौंदर्य की सुन्दर अभिव्यक्ति आपकी प्रमुख कृति साकेत में दृष्टव्य है –

तदनन्तर बैठी थी समा उटज् के आगे,
नी के विहान के तले दीप बहु जागे ।
टकटकी लगाये नयन सुरों के थे वे,
परिणामोत्सुक उन भयातुरौ के वे ।
उत्फुल्ल करोंदी कुंज वायु रह–रहकर,
करती थी सबको पुलक पूर्ण मह मह कर ।
कह चन्द्रलोक था, कहाँ चांदनी वैसी,
प्रभु बोले गिरा गंभीर नीर निधि जैसी ।

मैथिलीशरण गुप्त जी राष्ट्रीय चेतना के कवि थे । अपने काव्य कृतियों के माध्यम से वे अमर हैं । आप के काव्य में गीत काव्य के तत्त्व भली प्रकार पाए जाते है–

निरख सखी ये खंजन आये,
फेरे उन मेरे रंजन ने नयन इधर मन भाये ।
फैला इनके तन का आवरण मन से सर सर साये,
घूमे वे इस ओर कहाँ, ये हंस यहाँ उड छाये ।
करके ध्यान आज इस जग का निश्चय ही मुस्काये,
फूल उठे हैं कमल, अधर से यह बन्धूक सुहाये ।
स्वागत स्वागत शरद ! भाग्य से मैने दर्शन पाए
नभ ने मोती बॉटे, लो, ये अश्रु अर्ध्य भर लाये ।।

आपने भारत भारती जैसी प्रमुख कृति में प्राचीन भारतीय संस्कृति का सुस्पष्ठ चित्र खींचा है । स्वदेश प्रेम का भाव आप की कृतियों का प्रतिनिधित्व करता है । आप की कृतियाँ राष्ट्रीय भावनाओं से ओत प्रोत हैं । आप की कृतियों में वर्तमान समस्याओं का भी दर्शन होता है ।

आपने अपने काव्य में सत्य के लिए आग्रह पर बल दिया है । आपने राम वन गमन के समय अयोध्यावासियों से जो सत्याग्रह कराया है वह निम्नवत् है –

राजा हमने राम,
तुम्हीं को है चुना,
करो न तुम यो हाय !
लोकमत अनसुना
जाओ यदि जा सकते
शैद हमको यहाँ
यों कहा पथ में लेट गए
बहुमन कहाँ ।।

गुप्त जी ने अपनी रचनाओं में प्रकृति का भी सुन्दर चित्रण किया है –

चारू चंन्द्र की चंचल किरणें,
खेल रही थी नम थल में ।
स्वच्छ चाँदनी बिछी हुई थी
अवनि और अम्बर तल में ।।

गुप्त जी की भाषा प्रवाहमय थी । भाषा पूर्णत: सरल एवं सुबोध थी । गुप्त जी की कविताएँ प्रेरणास्पद है । कविताओं में माधुर्य का पुट है ।

चारू चन्द्र की चंचल किरणें,
खेल रही थी नभ थल में ।
स्वच्छ चाँदनी बिछी हुई थी
अवनि और अम्बर तल में ।।

गुप्त जी की काव्य प्रतिभा का अन्दाजा उनकी कृतियों से लगाया जा सकता है ।

'साकेत' जैसा सद्ग्रंथ गुप्त की उच्चकोटि की बौध्दिकता का परिचायक है । इसके माध्यम से उन्होंने जीन नीति पूर्ण बातों का प्रवाह किया है वे भारतीय समाज के लिए अत्यंत महत्त्वपूर्ण है ।

मैथिलीशरण गुप्त जी ने वियोग का भी वर्णन सफलता के साथ किया है –

विरह रूदन में गया,
मिलन में भी रोऊं ।
मुझे कुछ नहीं चाहिए,
पदरज धोऊं ।
जब थी तब थी अलि,
उर्मिला उनकी रानी ।
वह बरसों की बात,
आज हो गई पुरानी ।
अब तो केवल रहूँ सदा,
स्वामी की दासी ।
मैं शासन की नहीं आज
सेवा की प्यासी ।।

राष्ट्र कवि मैथिलीशरण गुप्त की रचनाएँ देश भक्ति की भावना से प्रेरित हैं । वे आस्था और विश्वास के कवि थे । उनकी कृतियाँ भारतीय समाज को नई दिशा प्रदान

करती रहेगी । उनका विचार राष्ट्रीय जागरण की भावना से अभिप्रेरित था । उनका चिन्तन प्रबल एवं विकासवादी था । उनके प्रखर प्रतिभा की झलक उनकी सर्वोत्कृष्ट कृति ''साकेत'' में मिलती है ।

दोस्त

यादों के सहारे
 जिंदगी कट नहीं सकती....
बिना साथ के
 मंजिल मिल नहीं सकती...
दोस्त है तो,
 जिंदगी जिंदगी है
बिना दोस्त के दिल की,
 धडकन भी चल नहीं सकती ......।
सब कहते है,
अच्छे लोग मरकर सीतारें बन जाते है ।
पर हम कहते हैं
सीतारे टूटकर आप जैसे दोस्त
बन जाते है ।
मुस्कूराहट का कोई मोल नहीं होता ।
कुछ रिश्तों का कोई तो नही होता
वैसे तो रिश्ते होते है बहोत
पर कोई आपकी तरह
अनमोल दोस्त नही होता ।
हर फूल खूबसूरत नहीं होते
हर पत्थर चमकदार नहीं होते
दोस्ती देखकर करना मेरे दोस्त
हर दोस्त दिलदार नही होते ।

– हर्षदा जालिंदर मगर
बी.ए.भाग १

जिंदगी

जिंदगी सुनहरा ख्वाब है,
इसे टुटने ना देना ।
निराशा के अंधेरे में,
खुद को खोने ना देना ।
 शायद आज ना कर सके कुछ खास,
 पर इस आज में कलको बरबाद ना कर ।
 जिंदगी एक दिन तू भी बदल देगी अपनी,
 बस एक आँस तो रख ।
आशा–निराशा खेल है जिंदगी का,
इसमें खुद को ना उलझाकर रख ।
बीती बातें छोड कर,
अगले पल पर विश्वास रख ।
 खुद को कम समझने की आदत है तेरी,
 यहीं आदत तो दुश्मन है तेरी ।
 इसी ने तो आज तक हराया है तुझे,
 अब तो उठ हरा दे उसे ।
फिर देख जिंदगी बदल जाएगी,
आशा के उजाले में खो जा जाएगी ।
सपने तेरे पूरे हो जाएँगे,
और जिंदगी बदल जाएगी ।

– अखतर झाकीर मुल्ला
बी.ए. १

कयामत का जलजला...

''ऐ लोगों । अपने रब से डरो, बेशक कयामत का जलजला (भूकंप) बडी ही हौलनाक (भयावह) चीज है। जिस रोज तुम उस जलजले को देखोगे, तो ये हाल होगा की हर दूध पिलाने वाली औरत अपने दूध पीते (बच्चे को) भूल जायेगी और तमाम हमल वाली (गर्भवती) औरत अपना हमल(गर्भ) गिरा देंगी और तुम लोगों को नशे की सी हालत में देखोगे, हालांकि वो नशें की हालत में न होंगे, लेकिन अल्लाह तआला का अजाब बडा ही सक्त है।''

– घार्गे नवनाथ रविंद्र
बी.ए. ३

मोबाईल का महत्त्व

– देवकी संजय बनसोडे
बी.ए. १

मोबाईल फोन आज के समय में सब से उपयोगी और जरूरी वस्तु हो गई है । दुनिया में आज के समय में हर दूसरे इन्सान के पास मोबाइल फोन है । पहले एक जगह से दूसरी जगह बात करने के लिए चिट्ठियाँ चला करती थी फोन में टेलीग्राम हुआ करते थे, जिसमे नंबर लगाकर घंटो या कई दिन तक इंतजार के बाद बात हो पाती थी । फिर कुछ समय बाद घर में फोन आ गया, जिसे लँडलाईन कहा गया । लैनलाइन के द्वारा देश, विदेश में सब जगह बात होने लगी । फिर कुछ समय बाद विज्ञान ने और तरक्की की और वायरलेस फोन का निर्माण हुआ, जिसे मोबाईल कहा गया । विज्ञान के क्षेत्र में मोबाइल ने अविस्मरणीय काम किये है ।

मोबाईल आज के समय में मनोरंजन का सबसे बडा साधन है । मोबाइल फोन एक ऐसी चीज है, जो इन्सान के साथ चोबीस घंटे रहती है । यह आज के समय में सबकी आदत बन गई, जिसे लोग चाह कर भी नहीं छोड पाते है । मोबाइल उपभोक्ता बढ रहे है । मोबाइल आज सिर्फ बात करने का जरिया नही है, इसकी जगह स्मार्टफोन ने ली है । जो मनुष्य की तरह स्मार्टली काम करता है । मोबाईल के द्वारा अच्छी से अच्छी फोटो खींच सकते है, विडियो बना सकते है । मोबाईल में तरह तरह के गेम भी होते है, कंप्यूटर कहा जाता है । ऍफ.एम्.(त्र्व्र) म्यूजिक प्लेयर, मुवी सब इसमें आसानी से चलती है ।

बात करने के लिए आज हर कोई छोटा, बडा, सस्ता, महंगा मोबाईल रखता है । मोबाइल को कभी भी साथ में ले जाया जा सकता है । साथ ही किसी मुसिबत के होने पर इसके द्वारा हम आसानी दे किसी से कॉटेक्ट कर सकते है । मोबाइल टेक्नोलॉजी का नायाब नमुना है, जो विज्ञान का चमत्कार है । मोबाईल में इन्टरनेट की सहायता से देश दुनिया के बारे में जाना जा सकता है, सोशल मीडिया के द्वारा दूर बैठे, दोस्त रिश्तेदार से जुडा जा सकता है । उनके बारे में हमेशा अपडेट रहती है । मोबाइल जीपीएस नेवीगेशन भी होता है, जिससे हम रास्ता पता कर सकते है । कही कि जगह भटकने पर मोबाईल हमें सही रास्ता भी दिखा देता है, मोबाईल से एक दूसरे को देखकर बात कर सकते है, विडियो भेज सकते है ।

पहले किसी चीज को जानने के लिए या तो अपने टीचर से पूछते थे, या बडे या मा–बाप से । पहले ज्ञान किसी के द्वारा या सिर्फ किताब से मिलता था। पुस्तकालय जाकर किताब से ज्ञान लेना होता था, लेकिन अब बात अलग है, अब किसी भी बात को जानने के लिए क्या बच्चा क्या बडा सब तुरंत गूगल करते है । मोबाईल में इन्टरनेट के द्वारा हम ज्ञान की बातें यहाँ वहाँ की न्यूज और भी सब कुछ जान सकते है । बच्चे पुस्तक की बजाय मोबाईल खोलते है । किसी सब्जेक्ट मेय परेशानी होने पर बच्चे तुरंत अपने दोस्त को फोन करके उसका जबाब पता कर लेते है, और लाइव चॅट के द्वारा आमने सामने बैठ पढाई कर लेते है ।

अगर किसी के पास मोबाईल है मतलब उसके पास सब कुछ है । सुबह वो आलार्म से आपको उठाएगा, इस में रिमाइंडर के तौर पर जरूरी बाते सेव कर सकते है । इसमें कैल्कुलेटर भी होता है, इसके साथ ही आप किसी चीज की रिकॉर्डिंग भी कर सकते है । मोबाइल एप्प की सहायता से अपने बँक अकाउंट देख सकते है, घर में कॅमेरा लगाकर उसका फुटेज भी देख सकते है । मोबाइल में एक दूसरे को जोक्स, विडियो भी भेज सकते है, जिससे लोगों को आजकल थोडा बहुत हंसने का मौका मिल जाता है ।

■■■

कविता वह नहीं है, जो मनुष्यता के भीतर बहती है

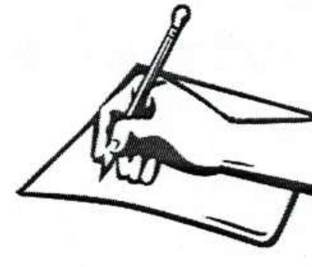

– हर्षदा जालिंदर मगर

बी.ए. १

कविता सिर्फ वही नहीं होती, जो कवि लिख देते है । कविता आत्मा की फुसफुसाहटों से बनी वह महानदी भी है, जो मनुष्यता के भीतर बहती है । कवि सिर्फ इसके भूमिगत जल को क्षण भर के लिए धरातल पर ले जाता है, अपनी साद शैली में, अर्थो और ध्वनियों के प्रपात में झरता हुआ संभव है कि प्राचीन युगों के त्रिकालदर्शी मौन हो, और अब हम उन विभिन्न तरीको में यत्किंचित विश्वास न करतें हो, जिनसे ईश्वर हमसे या हमारे माध्यम से बोला करता था ।

लेकिन जिंदा रहने का अर्थ है कि हम कई सारे दबावों के केंद्र में उपस्थित हैं । समाज की माँग के दबाव, अपने होने के बिल्कुल अजीब ही दबाव, इच्छाओं के दबाव, अकथ मन: स्थितियों और स्वप्नों के दबाव और न नश्वर जीवन के हर प्रवाह के बीच व्यक्तिशाली हो जाने की अनुभूतियों के दबाव आदि हम अपने मतमतांतरों पर बहुत ज्यादा ध्यान देते है, कविता हमें हमारे वकसांपन के अचंभे की ओर ले आती है. यह हमारे भीतर विलीन हो चुके उस बोध को फिर से जगा देती है कि अंतत: हम सब एक अनंत परिवार के ही हिस्से हैं और उन अनुभूतियों को एक–दूसरे से साझा कर रहे हैं, जो नितांत हमारे लिए अद्वितीय हैं, और उन अनुभूतियों को भी, जो सिर्फ हमारी नही, दरअसल हर किसी की है ।

कविता की असाधारणता का कारण बहुत स्पष्ट है। कविता उस मूल शब्द का वंशज है, जिसे हमारे संतों ने सृष्टि की उत्पत्ति का कारण माना है । हवा से भी हलके होते हैं शब्द, फिर भी उतने ही रहस्यमयी तरीके से चिरस्थानी, जितना कि जिया गया जीवन। कविता हमारे भीतर की देवतुल्य उपस्थितियों के प्रति एक संकेत है और हमें अस्तित्व के उच्चतम स्थानों तक ले जाकर एक गुंज में बदल जाने का कारण बनती है ।

■■■

जीवन

जीवन में सपनों के लिए कभी
अपनों से दूर मत होना ।
क्योंकि अपनों के बिना
जीवन में सपनों का कोई मोल नहीं ।

जिंदगी

बीते कल का अफसोस
और आनेवाले कल की चिंता
दो ऐसे चोर है
जो हमारे आज की खूबसूरती को
चुरा ले जाते है ....।

जहर और पानी

जहर मरने के लिए थोडासा.....।
लेकिन जिंदा रहने के लिए
बहुत सारा पानी पीना पडता है.....।

– हर्षदा जालिंदर मगर

बी.ए. १

सभी प्राणियों का जीवन अनमोल है ।

– देवकी संजय बनसोडे

बी.ए. १

अवंतिका नगर में नागरिक बहूत परेशान थे क्योंकि उनकी फसल जब पनपने को होती पक्षी उसे खा जाया करते थे । फसल बचाने के लिए उन्होंने सोचा कि कोई, ऐसी युक्ति निकाली जानी चाहिये जिससे यह व्यर्थ कार्यभार कम हो । इस हेतू नगर का प्रजा राजा के पास गयी । यह सुनकर राजा को बहुत क्रोध आया । समस्या की गंभीरता को समझते हुए राजा ने सैनिकों को आदेश दिया कि नगर के सारे पक्षियों को मार दिया जायें । सैंनिकों ने आदेश माना और नगर के सभी पक्षियों को मार दिया । सभी नागरिक खुश हो गये और खेती की नयी तैयारी में जुट गये । बहुत अरमानों के साथ बीज बोये गये और पक्षियों का डर ना होने के कारण किसी को पहरेदारी नही करनी पडी लेकिन जब फसल काटने का वक्त आया तो अगले वर्ष अनाज बोने तक के लिए भी अनाज नहीं मिला । यह देख सभी अचरज में थे । फिर से राजा के पास पहुँचे । तब राजा ने समस्या का पता लगवाया । जिसके बाद सभी को ज्ञात हुआ कि मिट्टी में जो कीडे थे । उसने सभी बीजों को खा लिया । पहले पक्षी उन कीडों को खा लेते थे जिससे फसल की रक्षा होती थी । पक्षी ना होने के कारण नागरिकों के भूखे मरने की नौबत आ गई थी । यह जानकर सभी नगर वासियों एंव राजा को अपनी भूल का अहसास हुआ । समस्या के समाधान के लिये सभी नगरवासियों ने पक्षी पाले । साथ ही पास के नगर से पक्षी लाये गये । तब कही जाकर कुछ वर्षी के नगर की व्यवस्था में सुधार आया । ■■■

सुख

ऐ ''सुख'' तू कहाँ मिलता है
क्यो तेरा कोई पक्का पता नही है ॥
क्यों बन बैठा है अन्जाना
आखिर क्या है तेरा ठिकाना ॥
कहाँ कहाँ ढूंढा तुझको
पर तू न कहीं मिला मुझको ॥
ढुढा ऊँचे मकानों में ॥
बडी बडी दुकानों में ॥
स्वादिष्ठ पकवानों में ॥
चोरी के धनवानों में ॥
वो भी तुझको ही ढुढ रहे थे ॥
बल्कि मुझको ही पूछ रहे थे ॥
क्या आपको कुछ पता है ॥
ये सुख आखिर कहाँ रहता है ॥
मेरे पास तो दुःख का पता था ॥
जो सुबह शाम अक्सर मिलता था ॥
परेशान होकर शिकायत लिखवाई ॥
पर ये कोशिश भी काम नही आई ॥
उम्र अब ढलने पे है ॥
हौसला अब थकान पें है ॥
हाँ उसकी तस्वीर है मेरे पास ॥
अब थी बची हुई है आस ॥
मैं भी हार नहीं मानूंगा ॥
सुख के रहस्य को जानूंगा ॥
बचपन में मिला करता था ।
मेरे साथ रहा करता था ॥
पर जबसे मैं बडा हो गया ॥
मेरा सुख मुझसे जुदा हो गया ॥
मैं फिर भी नही हुआ हताश ॥
जारी रखी उसकी तलाश ॥
एक दिन जब आवाज ये आई ॥
क्या मुझको ढूंढ रहा है भाई ॥
मैं तेरे अंदर छुपा हुआ हूँ ॥
तेरे ही घर में बसा हुआ हूँ ॥
मेरा नही है कुछ भी मोल ॥
सिक्को में मुझको न तोल ॥
मै बच्चों, की मुस्कानों में हूँ ॥
पत्नी के संग चाय पीने में ॥
''परिवार'' के संग जीने में ॥
माँ बाप के आर्शीवाद में ॥
रसोई घर के पकवानों में ॥
बच्चों की सफलता मैं हूँ ॥
माँ की निरछल में हूँ ॥
हर पल तेरे संग रहता हूँ ॥
और अक्सर तुझस; कहता हूँ ॥
मैं तो हूँ बस एक ''अहसास'' ॥
बंद कर दे तू मेरी तलाश ॥
जो मिला उसी में कर ''संतोष'' ॥
आज को जी ले कल की न सौच ॥
कल के लिए आज को न खोना ॥
मेरे लिए कभी दुखी न होना ॥

– घार्गे नवनाथ रविंद्र

बी.ए. ३

"दहेज का दानव"

दहेज - एक सामाजिक अभिशाप

– कु. अक्षदा जितेंद्र यादव

बी.कॉम. १

आजकल किसी भी दैनिक अखबार में दहेज – मृत्यू का समाचार अवश्य मिलेगा । कहने के लिए हमने बहुत प्रगति की है । पर हम अपने समाज को नहीं बदल पाए है । यदि स्वतंत्रता की हवा समाज में मन–मस्तिष्क तक पहुँची नहीं होती तो आज दहेज प्रथा जैसी कूरीतियाँ हमारे यहाँ न होती ।

एक समजय था जब कन्या के विवाह में उसका पिता या संरक्षक अपनी शक्ति के अनुसार भेंट–उपहार दिया करता था । और वर–पक्ष उसे संतोषपूर्वक स्वीकार भी कर लेता था । दहेज का यह रूप हमारी संस्कृति का एक आदर्श और मंगलमय पहलू था । लेकिन दहेज आज कन्या–पक्ष के शोषण का माध्यम बन गया है । कहीं यह शोषण नकद धन–राशि के रूप में होती है तो कहीं आभूषणों के रूप में । कहीं लडके की पढाई के खर्च के रूप में दहेज वसूल किया जाता है तो कहीं दहेज जगह–जमीन, मोटरकार–स्कूटर या अन्य रूप में लिया जाता है ।

आजकल अपेक्षित दहेज न मिलने पर नववधू को कई प्रकार के ताने सुनने पडते है । नववधुओं को अनेक प्रकार की शारिरिक तथा मानसिक यातनाएँ दी जाती है । दहेज के लालच में पुत्र का दुसरा विवाह कराने के लिए पुत्रवधुओंको जहर देकर या जलाकर मार डाला जाता है । अधिकांश मामलों में तो पीडित नववधुएँ स्वयं ही आत्महत्या कर लेती है । दहेज का दानव कन्या पक्ष का जमकर लहू पीता है । अपेक्षित दहेज न दे पाने पर बारात ही लौट जाती है । दहेज का जुगाड न होने पर कभी–कभी तो कन्या का पिता आत्महत्या कर लेता है । लेकिन इसके बाद घर की सारी जिम्मेदारी कन्या की माँ पर आती है ।

दहेज एक समाज के लिए अभिषाप है । भारत आज भी साक्षरता की तुलना में निरक्षरता कई गुना ज्यादा देश के लाखों गाँव आज भी अशिक्षा के अंधकार में डूबे हुए है । अनपढ किसानों को खेती की आधुनिक पध्दतियों की जानकारी नही मिलती जब देश के अधिकतर नागरिक निरक्षर हो, तब देश की वास्तविक प्रगति की कल्पना कैसे की जा सकती हैं ।

दहेज की प्रथा इतनी प्रबल हो गयी है कि लोगों में इसके विरोध में आवाज उठाने की मानी शक्ति ही नही वही! दहेज के खिलाफ बोलने वाली युवती मुर्ख या पागल समझी जाती है । सबसे आधिक दु:ख तो इस बात का है कि, हमारे समाज का प्रगतिशील, शिक्षित वर्ग भी दहेज को अपना समर्थन दे रहा है । दहेज यह बहुत बडी समस्या है इसके बाहर निकलना चाहिए ।

दहेज प्रतिबंधक कानून समाज पर अपना खास असर नही डाल पाता । इसलिए आज हमें हमसे ही इस काम की शुरूवात करनी चाहिए कि हम आजसे किसी को दहेज न दो. और किसीसे भी दहेज न ले । ऐसा करने से ही हम अपने देश को आगे लेकर जा सकते है ।

■■■

तिरंगा

क्यों मरते हो यारो सनम के लिए
न देगी दुप्पटा कफन के लिए ।
मरना है, तो मरो वतन के लिए
तिरंगा तो मिलेगा कफन के लिए ।

– कु. तेजस्वी तुकाराम गुरव

बी.ए.भाग २

मानसरोवर

– हर्षदा जालिंदर मगर
एफ.वाय.बी.ए.

विश्वभर के अनेक पठारों में महत्त्वपूर्ण पठार है, तिबेट का पठार । तिबेट पठार की सबसे लक्ष्यनीय बात यह है कि, यह पठार चारों और से पर्वतो से घिरा हुआ है । और इस पर्वतपर ऐसे दो सरोवर है जो अत्यंत खास है । जिन के नाम है, राक्षसतल और मानसरोवर । जिस प्रकार किसी वस्तु के अभिलक्षण ही उस वस्तु को अन्य वस्तुओं से अलग बताता है । इसी प्रकार मानस–सरोवर की कुछ विशेषताएँ है । मानससरोवर का आकार बिलकुल अंडे जैसा है । समुंदर के पास से उसकी उंची लगभग ५००० मी. है । उसका परिघ ८७ कि.मी. ही है और इसके साथ उसकी गहराई १०६ मीटर है ।

इस सरोवर की और भी कुछ विशेषताएँ है, जो इस प्रकार है – इसके जल का रंग नीलासर है । इसका जल हमेशा ही साफ – सुथरा दिखायी देता है । यहाँ दिन में जल की लहरे हमें दिखायी देती है । और रात में यहाँ का जल अत्यंत शांत और स्थिर होता है । इस जल में हमें अनेक मच्छलिया और राजहंस जैसे पशु–पक्षी देखने को मिलते है ।

मानससरोवर हमेशा बर्फ से अच्छादित रहता है और इसी कारण इसके निचले हिस्से में हमेशा से ही उबले हुए जल के झरने उठते है । और उससे निकलने वाली–बाफ से सरोवर पर होनेवाले बडे–बडे बर्फ के टिले किनारो की छेद निर्माण होते है । इस में जो जल होता है वह मानों इस प्रकार भाता है कि जैसे धरती पर स्वर्ग उतर आया है । इतना वरम ओर शीतल जल हमें अधिक लुभाता है । इन सभी विशेषताओं के कारण मानवससरोवर एक तीर्थक्षेत्र बन गया है । और यहाँ पर भक्तजन हमेशा आते–जाते रहते है ।

■■■

मंजिल

रख हौसला, वो मंजर भी आएगा ।
प्यासे के पास चल के समंदर भी आयेगा ।
थक कर ना बैठ, ए मंजिल के मुसाफिर ।
मंजिल भी मिलेगी और मिलने का मजा भी आएगा ।
मंजिल उन्ही को मिलती है,
जिनके सपनों में जान होती है ।
पंख से कुछ नहीं होता,
हौसलों से उडान होती है ।
तालीम नहीं दी जाती,
परिंदों को उडानों की ।
वो तो खुद ही समझ जाते हैं,
उँचाई आसमानों की ।

– गुरव तेजस्वी तुकाराम
बी.ए. २

फौजी

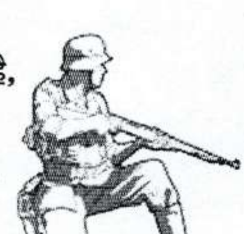

मेरे जज्वातों से मेरी कलम
इस कदर वाकिफ हो जाती है,
मैं इश्क भी लिखना चाहूँ
तो इन्कलाब लिखा जाता हैं,
नींद उड गई यह सोचं कर
हमने क्या किया देश के लिए,
आज फिर सरहद पर बहा हैं खून
मेरी नींद के लिए,
फौजी की मौत पर परिवार को दुःख कम
और गर्व ज्यादा होता है,
माँ की कोख भी धन्य हो जाती है ।

– आंबवडे मयुरी शरद
बी.कॉम ३

जिंदगी

– खुशबू बशीर मुल्ला

जो चाहा कभी पाया नहीं ।
जो पाया कभी सोचा नहीं ।
जो सोचा कभी मिला नहीं ।
जो मिला कभी रास आया नहीं ।
जो खोया ओ याद आया नहीं ।

क्या अजीब पहेली है जिंदगी, जिसको कोई सुलझा पाती नही । जिंदगी जीना आसान नहीं होता, बिना संघर्ष कोई महान नहीं होतां । जिंदगी बहुत कुछ सिखाती है, कभी हँसाती हैं तो कभी रूलाती हैं । क्या अजीब करामात है दुनियाँ की जिंदा लोगों को गिराने में और मुरदोंको उठाने में, क्या खूब करिश्मा कुदरत का जिंदा इन्सान पानीमें डुब जाता है और मुरदा तैर के दिखाता है । जीवन का सबसे बडा अपराध किसीके आँखोमें आंसू आपके वजह से होना और जीवन की सबसे बडी उपलब्धी किसी की आँख में आँसू आपके लिए होना ।

ईश्वर का दिया कभी अल्प नहीं होता, जो टूट जाए वो संकल्प नहीं होता । इसलिए चेहेरे की हँसी से हर गम चुराओं । बहुत कुछ बोलो, पर कुछ छुपाओ, खुद मत रूठों और सबको मनाओ । राज है ये जिंदगी का बस जीते चले जाओ । गुजरी हुई जिंदगी को कभी याद न करों । तकदीर में जो लिखा है उसकी फरियाद न करो । जो होंगा वह होकर रहेगा । तुम कल की फिक्रर में अपनी आज की हँसी बरबाद न करो । जिंदगी की यह रीत है । दुखो वाली रात निंद नहीं आती और खुशी वाली रात सोता कौन है ? जब कमाने लगे तो एहसास हुआ । शौक तो माँ–बाप के पैसोंसे पूरे होते हैं । अपने पैसों से तो सिर्फ जरूरते पुरी होती है । अजीब सौदागर है यह वक्त भी जो जवानी का लालच देकर बचपन ले गया । और अमिरी का लालच देकर जवानी ले जाएँगा । याद रखना. जाने के बाद आदमी का सबकुछ यही होगा पर मरने के बाद मिलना नहीं होंगा ।

इसलिए मिलते–जुलते, बातें करते रहो यारो, जिंदगी में न जाने कौनसी मुलाकात आखिरी होंगी ।

■■■

उम्र भर सफर में..........

जमाना बदला, मिटी जवानी, न वो मुहब्बत, न जिन्दगानी बस एक भूली सी याद है जो ब–रंगे–दागे –कुहने है बाकी.... 'अख्तर' शीरानी जवानी है, जोश है, जिन्दादिली है और जिन्दगानी है,

सारी ही बाते जुडी है जवानी के साथ जब तक जवानी है तब तक बहुत कुछ है जिन्दगी में, जवानी चली जाती है, तो बहुत कुछ चला पाता है, दुनियां का रंग बिलकुल बदल जाता जमाना ही बदल गया. न जवानी वाली मुहब्बत रही, न वह जिन्दगी रही. बस जवानी के दिनों की बातें, वह जिन्दादीली, वह मुहब्बत सभी कुछ एक पुराने दाग की निशानी की मानिन्द, बस एक भूली हुई सी याद बाकी रह जाती है ।

– घार्गे नवनाथ रविंद्र
बी.ए. ३

बढ़ती सांप्रदायिकता

– सुहाना मुल्ला
बी.ए.भाग १

आप अपने मन में किसी भी भगवान को रख सकते है । किसी की पूजा कर सकते है । किसी भी संप्रदाय के विचारों को अपना सकते है । मुझे या किसी और को क्या ऐतराज हो सकता है ? होना भी नही चाहिए और मेरे खयाल से होना भी नहीं है । ऐसे में स्वाभाविक प्रश्न उठता है कि, ये कसे है, जिन्हे मजहबी दंगे, जातिगत फसाद और धार्मिक उन्माद कहकर परिभाषित किया जाता है । वे सब क्या है? क्यों होते रहते है?

भारत भौगोलिक, प्राकृतिक दृष्टि से विविधताओं और अनेकताओं से भरा हुआ देश है । सामाजिक, सांस्कृतिक और धार्मिक दृष्टी से भी विविधता तथा विभिन्नता से भरा देश है । यहाँ एक नहीं अनेक जातियाँ है । अनेक अंदर कामकाज के हिसाब से अनेक वर्ग और उपवर्ग है । सभी वर्गो–उपवर्गो की अपनी अपनी बिरादरियाँ और समाज है । रीति–रिवाज भी उसी तरह एक न होकर अलग–अलग है । जाहिर है अनेक समस्याँए उत्पन्न होती है ।

स्वतंत्रता–प्राप्ति के बाद धीरे–धीरे संघर्ष काल के राजनेता तो एक–एक करके चले गए, पर रात ही रात में टोपी बदलकर नेता बने व्यक्तियों की बाढ – सी आती गई । हर एक नेता सीधे सत्ता की कुर्सी तक नही तो कम से कम सत्ता के गलिचारों तक तो अवश्य पहूँचना चाहता था । जब सीधे ढंग से उन्हें ऐसा होता नहीं दिखाई दिया, तो उन्होंने अराजक तत्त्वों से साँठ गाँठ कर सत्ता की कुर्सियाँ हथियानी चाही । पैसा भी न होने पर उन्होंने प्रांतियता, सांप्रदायिकता का आधार लिया । इस तरह के गिरगिटी नेताओं ने ही प्रांतियता की तरह सांप्रदायिकता की भावना को भी अपनी ताकद बनना आरंभ किया इस बात की चिंता किए बिना कि ऐसा करने से देश के टुकडे हो सकते है । सत्तासीन दल और उनके नेताओं ने इस सांप्रदायिकता को केवल इसलिए बढावा दिया कि, उनकी कुर्सी सलामत रहे । सत्ता के लालच में बोतल में छुपे इस जींन को पुन: बाहर निकाल दिया । इससे समग्र राष्ट्रीयता, उसकी भावात्मक एकता को कितनी हानी पहुँच रही है, इसकी शायद वह कल्पना भी नहीं कर सकते ।

जहाँ तक आधुनिक भारत की धार्मिक–सांप्रदायिक समस्याओं का प्रश्न है; ब्रिटीश शासन के राज में उन्होंने इन समस्याओं की कुछ इस तरह बढावा दिया कि भारत को दो–टूकडों में बट जाना पडा । ऐसा होने के बाद भी जाते–जाते एक तरह से विरासत के रूप में दो समस्याएँ भारत को दे गए है । फलस्वरूप आज भी समय–समय पर उभरकर ये समस्याएँ अपना भयावह ताण्डव दिखाती रहती है । इसके कारण जनजीवन अस्ताव्यस्त और बाधित होता ही रहता है ।

प्रश्न सारे एक जैसे है और समान रूप से विचारणीय भी है । मजहब जाति और धर्म जब कट्टरता का आवरण पहनकर भीतर से बाहर आ जाया करता है । अर्थात ब्राहमाचार–व्यत्हार बनकर अपनी श्रेष्ठता का प्रतिपादन और दूसरों के प्रति दीनता का प्रचार प्रसार करने लगता है; तब वह दंगे, फसाद आदि का कारण बन जाया करता है । जहाँ तक अपने को श्रेष्ठ बताने की बात है वहाँ तक तो ठीक है, सहनीय भी हो सकती है । पर होता यह है कि हम अपनी बात दूसरों पर थोपने का प्रयत्न कर ने लगते है । जब यों नही थोप पाते तो भावनाओं में बहकर दंगा–फसाद करने लगते है । राजाश्रय या शाक्ति पाकर

दूसरों के मजहबियाँ जातिगत प्रतिकों को भूमिसात कर उसके स्थान पर अपने प्रतीक खडे करने लगते है या कर देते है । जैसा कि समजन्मभूमि के मामले में हुआ था । तब वैमनस्यं उग्र होकर दंगे फसाद के रूप में उमड पडा करता है ।

सचमुच कुछ भी बुरा नहीं होता, यह बात हम सब जानते है । कोई भी संप्रदाय या किसी भी तरह की सांप्रदायिकता पूरी तब बन जाया करती है जब कि संप्रदाय, व्यक्ति या समूह दूसरे संप्रदाय के व्यक्ति समूह को बूरा या अपने से छोटा मानकर उसे भला बुरा या अपने से होकर उसकी उपासना पद्धति में गुण – दोष निकालने लगते है । दुसरों के साथ उँच – नीच और छुआ – छूत जैसा भेद और बरताव करने लगते है । इस प्रकार की बातो, भावनाओं और व्यवहारों को लेकर उस समय भी सांप्रदायिक तनाव हो जाया करता था, जब भारत में बाहरी धर्मो, जातियों और सांप्रदायों के आक्रमण कारियों के लिए एक–दूसरे के सीर फोडने को तयार रह सकते है, तब आज जब अनेक बाहरी सांप्रदाय मौजूद है तो ऐसा होना स्वाभाविक है । ऐसी स्थिति में सांप्रदायिक सद्भाव बनाए रखना कठीण कार्य है । अक्सर प्रयत्न करने पर भी वह टूटना रहा है ।

आज सांप्रदायिकता अपनी मूल अवधारणा सेहटकर एक ऐसी बिषबेला बन चुका है । जिस पर केवल विषफल ही उगा करते है । आजके मानवों में सुशीलता का अभाव हो गया है । संप्रदाय गुरूओं में दुकानदारी का भाव घूस गया है । कुछ ने अतीत के गढे मुर्दे उखाडना शुरू किया है । ऐसे में सांप्रदायिक सद्भाव बना भी कैसे रह सकता है ।

हमेशा ध्यान में रखने की बात यह होती है कि कोई मजहब या धर्म जिस पावन धरती पर खिलता पनपता है । उस देश या धरती का मूल्यं एवं महत्त्व उन सबसे पहले हुआ करता है । उस देश या धरती के सुरक्षित बने रहने पर ही वह मजहब ; धर्म जाति बनी रही सकती है । फिर कोई भी मजहब यही नहीं सिखाता की एक–दूसरे का सीर भी फोडो और या देश और राष्ट्र को भी तोडो ।

अंग्रेज .... जो कि भारत को गुलाम बनाए रखना चाहते थे । इसलिए उन्होंने अपनी बाँटो और राज करो नीति के तरह भारत मे मजहबी जुनून इस सीमा तक जगाया कि भारत का विभाजन हो जाने के इतने वर्षो बाद भी वह कायम है । स्वतंत्रता संघर्ष के उन दिनों में शायर इकबाल ने कहाँ था;

मजहब नहिं सिखाता आपस में बैर रखना
हिंदी हे हम, वतन है हिंदोस्ता हमारा ।
ध्यान रहे देश रहेगा तो
हम रहेंगे और हमारे सांप्रदाय रहेंगे ।।

■■■

शिक्षा

जहाँ ज्ञान है, वही सुख है,
बिना ज्ञान पूरा जीवन दुःख है,
बुझने लगी हे आँखे तेरी,
चाहे थमती हो रफ्तार
दोष विधाता को ना दे,
मन में रखना तू ये आंस
'रण विजयी, बनता नही' जिसकें पास हो
'आत्मविश्वास'

– गुरव तेजस्वी तुकाराम
बी.ए. २

जो भी हुआ अच्छा हुआ

– कु.वैष्णवी अंकुश नांगरे–पाटील

बी.ए.भाग १

लोगों का यही मानना होता है कि समय और तिथि के बदलते ही जिंदगी भी बदलती है । लेकिन वास्तव में जिंदगी का बदलाव किसी निश्चित तिथि या समय पर निर्भर नहीं रहता । बल्कि यह तो निरंतर चलने वाली हर किसी के जीवन में होने वाली प्रक्रिया है । जिंदगी हमेंशा चलती रहती है । कभी–कभी बदलाव हमारे लिये अच्छे भी हो सकते है। बदलाव को बिना किसी विरोध के अपनाना चाहिये । सामान्य लोगों को बदलाव से काफी डर लगता है । इससे वे विपरीत परिस्थितियों में न फँस जाये । या फिर कहीं वह अपनी वर्तमान सफलता न खो बैठे ।

यह सिद्ध हो चूका है कि किसी कें भी खिलाफ लडने से वह आपको और ज्यादा खराब बनाते है । बदलाव हमेशा अलग–अलग नहीं होते । जब आप बदलाव का सामना करते हो तो उस से आपको गुस्सा, अशांति, दर्द, चिंता और तकलीफ हो सकती है क्योंकि उस समय आपको नकारात्मक प्रतिक्रिया मिलती रहती है ।

इसीलिए आनंदमय जीवन जीने के लिये आपको यह सलाह देना चाहूँगी कि, जीवन में बदलाव को खुशी से अपना अपनी महत्त्वपूर्ण ऊर्जा को गुस्सा करने में चिंता करने मे व्यर्थ न करा । बल्कि अपनी ऊर्जा को अच्छी आदतों में लगाये ।

यदि बदलाव से आपका कोई आर्थिक हानि होती है तो ज्यादा चिंतित मत होइए क्योंकि शारीरिक और मानसिक नुकसान की तुलना में आर्थिक नुकसान काफी समयसे उसे विकास के नजरिये से देखे और उस एसी–खुशी अपनाये । नई परिस्थितियों का, नई चुनौतियोंका हमेशा स्वागत करे । आप में सच का सामना करने की और उसे सुनने की आदत होनी चाहिए । तभी आप अपने लक्ष्य को हासिल कर सकते हो । हमेशा याद रखे की हर प्रतिकूल परिस्थिति भविष्य में आपके लिये सकारात्मकता के बीज बोये रखती है ।

यदि आप बदलाव को चुनौतियों और अवसरों की तरह स्वीकार करो तो आपका जीवन समृद्ध जीवन बन सकता है । बदलाव का सबसे बडा उदाहरण हमारे सामने पिछले १५० सालो का है । पिछले १५० सालों में तेजी से देश मे बदलाव हुए है और देश का विकास हुआ है और ये बदलाव आज भी चलता आ रहा है । आप भी बदलाव की इसी दुनिया में रहते हो इसीलिए आपको सहज ही इसे अपनाना चाहिए ।

बदलाव के समय आपको भगवान द्वारा कही प्रार्थना को पढना चाहिये कि,

''भगवान ने मुझे जीन चीजों को मै बदल नहीं सकता उन चीजों को अपनाने की ताकद दी है, जीन चीजों को बदल सकता हू उन्हें बदलने की हिम्मत दी है और दोनों के बीच के अंतर को जानने की आजादी दी है।''

''जो हुआ अच्छे के लिए हुआ ।
जो कुछ भी हो रहा है, अच्छे के
लिये हो रहा है और,
जो कुछ भी होगा अच्छा ही होगा ।''

इसीलिए खुद पर भरोसा रखे और विश्वास करे की भगवान भी आपसे बहुत प्यार करता है । उसे आपकी फिक्र है वह कभी आपको मायूस नहीं करेगा ।

■■■

"I have chosen to no longer be apologetic for my femaleness and my femininity and my femininity And I want to be respected in all of my femaleness because I deserve to be."

- Chimamanda Adichi

English Section

Section Editor

Prof. Ambawade R. J.

INDEX

Prose Section

1. Impact of social media on youth Essay
2. Amitav Ghosh.
3. Spending of life

Poetry Section

1.	Adventure if life	Mayuri Ambawade	B.Com III
2.	Examination	Mayuri Ambawade	B. Com III
3.	Mind	Shuhana Mulla	B.A. I

Impact of Social Media on youth Essay

- *****

****

Social media has been ingrained into our society today that it is virtually impossible for people to take you seriously. If you are not in any social media Plat from Everyone is in social media young old, rich, poor etc. Everyone is always in a frenzy when it comes to socializing online, Even the corporate world has jumped into active online, posting updates and answering queries.

There are many social networks to choose from; some of the popular ones include facebook, Twitter, snap chat and instagram. As the popularity of social media keeps on spreading all over the about these have been mixed feelings about these networks and how they impact the youth so, how does social media affect the youth?

To answer this question, we have to look at both the positive and negative impacts of social media on the youth. Going with the former first, social media has reduced the world to a global village. Youths can interact with people from other parts of the earth by just a click of the button.

Through these interactions youths can share ideas, acquire information and also be exposed to many opportunities out these. Secondly, social media gives them the avenue and to make new friends and also allows them to maintain their old friends with, social media, they can trace their former by simply typing their name or just indicating the school they attended. Then, the network will do all the dirty work and link them to all people they went to school with.

Apart from just socializing the social networks have become frontiers for the corporate world to advertise the good and services. They may either do it directly or pay celebrities to advertise their products for them. There fore social media offers an array of opportunities for youths. Popular youths can be hired by corporations to be their brand ambassadors online.

In addition, they can earn a considerable amount of money by running podcasts and vlogs. Social media is also an avenue. that they can use showcase their talents. Youths can also run businesses through social media. They may share whatever goods and services they offer to friends and in groups and for a wider coverage, they may sponsor their posts to reach more people.

It is also an avenue where people can express their honest opinions, people who are naturally shy may say whatever they wish in public forums, without the fear of serious repercussions. It is also a cheaper means of communication. What is required is just internet band width and a few keystrokes and users can communicate with virtually anyone on earth. social media has also made it possible for people to work from anywhere on earth. This is referred to as virtual teaming.

Though hired an the same organization. these virtual workgroups are operate from different parts of the earth. However their communication is done online on the flip side, the internet is an unregulated world that has no farm or morals or laws to abide to. Youths are exposed to gore images of murder victims accidents rape cases or even video footages of gun shootings, violence, verbal outbursts, nudism and explicit seuvual content, All these gore content are in the domain at youths and when consumed for a longtime can for instance, they will start having anxiety attacks and fears of the real world.

Whatever they see is registered in their minds and they believe that the world is a bad place, but that is not entirely true more than 90% so many untapped opportunities.

Too much social media also leads to addiction. Youths are spending more time with their social media friends than with their families, friends and loved ones When they wake up and before they go to sleep, the last thing they check are the updates. Take away social media for a day and the effects will starts to kick in. just like drug addicts they will be withdrawn and stressed. These social platfroms are also risky and dangerous and may be frontiers of crime. the first crime that comes to mind when we talk about social media is cyberbullying 'Mast people in social media fake bote their personas and personal intormation. Then there are those who are actually themselves in social media. Social platform also pose serious health hazards for users. They are suffered from abesity and are exposed to obese related diseases such as heart diseases diabetes, high blood pressure and strok.

Lastly, social media away empathy from its users. We see people getting into trouble, but instead of getting help from the people present, they are recorded and the foot ages posted on social media.

As Albert Einstein once said, "I fear the day that technology will surpass our human interaction. The world will have a generation of idiots." Social media is a great away to pass time and see what ever is happening around the world. It is very interesting and also very addictive. However social media is eclipsed by so many challenges because it is unregulated.

The creators of these networks did not anticipate that their creations would be centers of crime and social decay. However some forms of regulation should be put into place to ensure that people responsible for all lewd and violent sturr on the internet are brough books.

■■■

Examination

Oh ! Examination,
Need of concentration,
Where English is composition
Maths is calculation ;
English (opt) a lot or preparation,
Geography a map - population,
History is cilization,
And Economics is demand
and production.
Oh ! Examination ;
You are botheration.
And evil incarnation.
We will send an application
On special occusion,
To minister of education,
Abolish the examination.

- Ambawade Mayuri Sharad
B.Com.III

Amitav Ghosh

- *****
****

Amitav Ghosh was born in calcutta on 11 July 1956 to a Bengali Hindu family. His contemporaries at The Doon school included all there Rikram Seth and Ram Guha. He received degrees from st stephen's college. Delhi University and Delhi school of Economics. His first job was at the Indian Express newspaper in New Delhi. Ghosh lives in New york with his wife Dehorah Baker. He has also beer. He joined the faculty at Queens College City University of New Yark. Ghosh subseguently returned to India began working on sea of poppies (2008), River if smoke (2011) and Flood of Fire (2015)

Ghosh is the author of the Circle of Reason (his 1986 debut novel), The shadow lines (1988) The Calcutta Chromosome (1995) The Glass palace (2000) The shadow lines that won him the "Sahitya Akademi Award" throws light on the phenomenon of communal violence and the way its roots have spread deeply and widely in the collective psyche of the Indian subcontinent."

Ghash's notable non fiction writings are In an Antigue Land (1992) Danang in Combodio and At Large in Burma (1998) Countdown (1999) and The Imam and The Indian (2002) a large collection of essays on different themes such as fundamentalism, history of the novel, His writings appear in newspapers and magazines in India and abroad. His mast recent non-fiction book The Great Derangement climate change and the unthinkable (2016) addresses why modern literature has failed to address issues of climate changes, and how redical transformation due to nature has become unthinkable.

He got very prestigious award Man Booker prize. The government of India awarded him the civilan honour of Padmashri in 2007. He also received together with Margraret At wood. The Israetc Dan David prize.

Ghosh received the lifetime achievement award at Tata literature live the Mumbai litfest on November 20. 2016 He was conferred the 54th Jnanpith award in December 2018. He is the first Indian writer in English to have been chosen for this honour

"His fiction is endoved with extraordinary depth and substance through his academic training as a histozain and a social anthropologist." A statement from Bharatiya Jnanpith read. The decision was taken in a meeting of Inanpith selection Board Chaired by emienent novelist, scholar and Jnanpith laureate Pratibha Ray.

■■■

Spending for life

- *****

****

Wife said don't take too much clothes to wash today....

Husband why ?

He said .. the kamwali bai of his work will not come two days....

Husband why ??

For wife - Ganpati, visiting her grandson is going to the daughter, said....

Husband - ok, don't remove more clothes..

Wife - and yes Give five hundered rupees for ganpati ? Bonus of the festival.

Husband - why? Diwali is coming now then we will give it..

Wife oh no baba ! poor is poor daughter. grandson is going to be here, then he will also feel good... and how will be celebrate the festival with his salary in the period of inflation !!

Husband You too... become more emotional than the need...

Wife - Oh no. Don't worry .. I cancel today's pizza eating program . Khakhwawah will fly state pav.

Husband - WA ..WA....What to say !! by snatching pizza from our mouth in the plate of bai ?!

After three days.... husband asked the kamwali bai who was wiping ...

Husband - what bai ? how was the holiday ? Bai - well done sir - Didi had given five hundered rupees. the bonus of the festival.. Husband. so go to the daughter's here. I got her from my grandson...?

Bai - Yes saab.... it was fun. spent 500 rupees in two day...

Husband - good !! what did the meaning of 500 rupees ??

150 rupees shirt for bai - grandson, 40 rupees doll, daughters for 50 rupees, ffering prasad of 50 rupees pendhe temple, 60 rupees rented 25 rupee bangles for daughter and 50 rupee belt for son in law is a good one...

Gave 75 rupees to the grandson to buy copy pencil .... the account was lying on his tongue....

Husband so much in 500 rupees ?? she surprised to think of the mind.. in front of her eyes. an eight piece of pizza started to roam, one piece started to Hammer her mind... compared to the spending of one of her pizza she was a kamwali bai starting spend the festival..... first piece of child dress, second piece of pedhe, third piece of temple prasad, forth sental, fifth doll's, sixth piece of bangles 7 th of son-in-low's belt and eight piece of child copy. pencils .. till today he always saw the same side of pizza, never looked at what pizza looks like from behind.. at what pizza looks like from behind ... But today kamwali bai had shown him the second side of pizza.... eight pieces of pizza were considered to be the meaning of life 'Spending for Life' or" for spending the new meaning of life"..... understood it in one stroke.... ■■■

Mind

Mind is such a wonderful place
Which none has seen
But every one feels that
He has a mind.

To show his happiness on his face and show his sadness and pain through tears It is the place.

Important for poets and writers to produce their lasting words. It is the mind.

Which brought forth the new world where we all want to live safe and sound but it also has other side
All know - but none has stopped
It is this mind
Where no good thoughts selected
It leads us to the path of destruction by creating weapons like bombs and gun And so, wise brought forth This saying
'Empty mind is a Devil's workshop'.

- Mulla suhana zakir
B.A. I

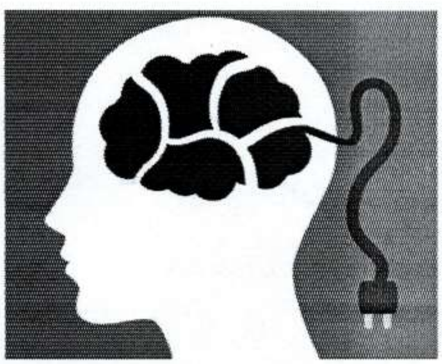

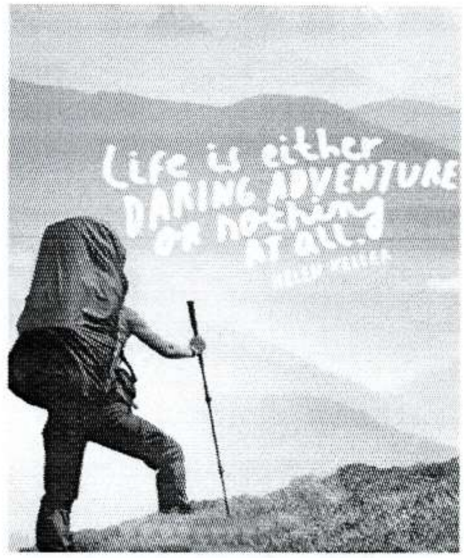

Adventure of life

What does the adventure of life mean to do

It means to climb a moutitain top it means to Everest height

What does adventure of life mean to do

It means to swim in deep ocean and fetch the pearl inside

What does adventure of life mean to do

It means to live in forest darkness running from bats

That's all the treaking things which makes adventure.

It's not possible for everyone to do such risky jobs.

There is just one thing possible for every one.

To make new place and have more. Friends and I have more fun with them. it's good adventure indeed !

- Ambawade mayuri sharad
B.Com III

शिक्षणमहर्षी
डॉ. बापूजी
साळुंखे
जन्मशताब्दी
वर्ष २०१८-१९

आठवणीतले बापूजी ......

*साताऱ्याच्या क्रांतीसिंह नाना पाटलांच्या
नेतृत्वाखाली स्थापन झालेल्या प्रतिसरकार
(पत्रीसरकार) मध्ये न्यायदानाचे काम पाहणारे,*

*दीन, दलित दुबळ्यांना पोटाशी कवटाळून
त्यांच्यासाठी महाराष्ट्राच्या खेडोपाडी, दुर्गम
वाड्यावस्त्यांवर शिक्षणाची गंगा पोहोचविणारे,*

*आपल्या सत्कारासाठी जमा झालेली एक
लाख सदतीस हजारांची रक्कम संस्थेसाठी खर्च
करणारे व प्रत्यक्ष सत्काराच्यावेळी केवळ रिकामी
थैली स्वीकारणारे,*

*संस्कृत, मराठी व इंग्रजी भाषांवर
कमालीचे प्रभुत्व असलेले व या भाषांची
गोडी विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण करणारे,*

*१९५४ साली श्रीस्वामी विवेकानंद
शिक्षणसंस्थेची स्थापना करून तिचा विस्तार
शेकडो संस्कार केंद्रामध्ये करणारे*

- पूज्य बापूजी.

शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे
यांच्या व्यक्तिमत्त्वाची रूपे
सांगावित, तेवढी थोडीच...

जन्मशताब्दी वर्षानिमित्त पूज्य बापूजींना विनम्र अभिवादन !

उठो जागो और तब
तक मत रूको
जब तक लक्ष्य की
प्राप्ति न हो जाए

– स्वामी विवेकानंद

अहवाल विभाग

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर संचलित

आर्टस् अ‍ॅण्ड कॉमर्स कॉलेज, कडेपूर

विशेष श्रम संस्कार शिबिर अहवाल

सन २०१८ – २०१९

आर्ट्स अ‍ॅण्ड कॉमर्स कॉलेज कडेपूर, राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने विशेष श्रमसंस्कार शिबिर मौजे अपशिंगे ता. कडेगांव येथे दि. ३/१/२०१९ ते ९/१/२०१९ या कालावधीत संपन्न झाले.

या शिबिराचे उद्घाटन गुरूवार दिनांक ३/१/२०१९ रोजी मौजे अपशिंगे गावच्या प्रथम नागरिक मा.सरपंच सौ. शुभांगी आनंदा सुर्यवंशी यांच्या शुभहस्ते झाले. या उद्घाटन समारंभाच्या कार्यक्रमास अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य एस्.टी. शिंगटे हे लाभले. तसेच या उद्घाटन समारंभ कार्यक्रमासाठी अपशिंगे गावचे उपसरपंच ग्रामपंचायतीचे सद्स्य, स.से. सह. सो चेअरमन व सदस्य् ग्रामस्थ, प्राध्यापक वृंद, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वयंसेवक – स्वयंसेविका मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

या विशेष श्रमसंस्कार शिबिरात एकूण १०० स्वयंसेवक – स्वयंसेविका सहभागी झाले होते. हे सर्व स्वयंसेवक शिबिराच्या सात दिवसाच्या कालावधीत मौजे अपशिंगे येथे मुक्कामी होते. महत्वाचे म्हणजे शिबिराच्या कालावधीमध्ये दररोज सकाळी ८.३० ते दुपारी १.०० या (कालावधीत) वेळेत श्रमदान घेण्यात आले. या श्रमदानामध्ये ग्रामस्वच्छता, स्मशानभूमी स्वच्छता तसेच जोतिबा मंदिर परिसर, नायकुबाबा मंदिर परिसर, साठेनगर परिसर, आण्णाभाऊ साठे सांस्कृतिक हॉल व परिसर, साठेनगर परिसर, आण्णा भाऊ साठे सांस्कृतिक हॉल व परिसर, खंडोबा मंदिर परिसर व्यायामशाळा परिसर आदि ठिकाणी स्वच्छता करण्यात आली. तसेच ग्रामपंचायत व जि.प. शाळा यांनी केलेल्या नियोजनाप्रमाणे जिल्हा परिषद प्राथमिक शाळेच्या विद्यार्थ्यांसाठी खो–खो खेळासाठी खो–खो चे नूतन मैदान तसेच मौजे अपशिंगे येथील उपवसाहत साठेनगर येथे कुस्तीचे उत्कृष्ट असे मैदान राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी शिबिराच्या कालावधीत तयार केले त्याचप्रमाणे नियोजित व्यायाम शाळेच्या खोलीत असलेली जूनी कौले व इतर वापरत नसलेले साहित्य उचलून दुसऱ्या खोलीत नेहून ठेवण्यात आले तसेच तेथील खोल्या व परिसर स्वच्छ करण्यात आला. वरीलप्रमाणे केलेल्या सर्व कामांचे शासकीय मूल्य दीड लाखांपर्यंत होऊ शकते.

शिबिर कालावधीत श्रमदानाबरोबरच गावातून जगजागृती मशाल फेरी काढण्यात आली होती. तसेच दिनांक ५/१/२०१९ रोजी आमवस्या होती. या निमित्ताने या दिवशी अंधश्रध्दा निमूर्लनावर आधारित 'एकरात्र स्मशानभूमीत' हा उपक्रम मौजे अपशिंगे येथील स्मशानभूमीत आयोजित केला होता. या प्रसंगी श्री. के. जे. सकपाळ सर प्रा. श्रीमती संगीता पाटील व प्रा. आर. पी. महानवर यांनी अंधश्रध्दा निर्मूलनाशी संबधीत विषयांवर मार्गदर्शन केले यावेळी विद्यार्थ्यांच्या बरोबरच ग्रामस्थही स्वयंसेविका कु. खुशबू बशीर मुल्ला व तिची सहकारी टीम यांनी दांडपट्टा व लाठीकाठी चालविण्याचे प्रात्यक्षिकाचे ग्रामस्थ व प्राथमिक शाळेच्या विद्यार्थ्यांसमोर सादरीकरण केले.

विशेष श्रमसंस्कार शिबिरात विद्यार्थ्यांच्या

बौध्दिक विकासासाठी व ग्रामस्थांच्या जागृतीसाठी व प्रबोधनासाठी दररोज सायंकाळी ६.०० ते ८.३० या वेळेत विविध विषयांवरील व्याख्यानांचे आयोजन करण्यात आले होते. शुक्रवार दिनांक ४/१/२०१९ रोजी मा. प्रा. बापूराव भगवानराव पवार यांचे 'व्यक्तीमत्व विकास' या विषयावर व्याख्यान झाले. शनिवार दिनांक ५/१/२०१९ रोजी मा. भूषण जगताप (कराड) यांचे 'छत्रपती संभाजी महाराज' या विषयांवर व्याख्यान झाले. त्याचबरोबर रविवार दिनांक ६/१/२०१९ रोजी मा. मयूर महाडिक (प्रवचनकार–उपाळे वांगी) यांचे 'अंधश्रध्दा निर्मूलन' या विषयावर प्रवचन आयोजित केले होते. सोमवार दि. ७/१/२०१९ रोजी मा.प्रा. डॉ. संजय पोरे (कन्या महाविद्यालय कडेगांव) यांचे ''मानवी मनाचा झोत'' या विषयावर व्याख्यान झाले. दिनांक ८/१/२०१९ रोजी मा.प्रा.डॉ. सौ. एस. एम. राजहंस (कृष्णा महाविद्यालय रेठरे बु।।) यांनी राष्ट्रीय सेवा योजना व युवक या संबंधी मार्गदर्शन केले. तसेच हाळदी कुंकू कार्यक्रम व सांस्कृतिक कार्यक्रमास उपस्थित होत्या. अशा प्रकारे शिबिरार्थींसाठी व ग्रामस्थांच्यासाठी विविध विषयांवर अभ्यासपूर्वण व्याख्यानांचे आयोजन करण्यात आले होते.

या विशेष श्रमसंस्कार शिबिरात बौध्दिक कार्यक्रमाबरोबरच शासकीय वैद्यकीय महाविद्यलय मिरज व एन.एस.एस.विभागामार्फत दि. ७/१/२०१९ रोजी सकाळी ९.३० ते दु.१.३० या वेळेत रक्तगट तपासणी हिमोग्लोबीन तपासणी व रक्तदान शिबिर घेतले होते. या शिबिरात एकूण २० शिबिरार्थी व ग्रामस्थानी रक्तदान केले तसेच दुपारी ३.०० वाजता निवडणूक विभाग कडेगांव तहसिल मार्फत ग्रामस्थ व शिबिरार्थी विद्यार्थ्यांसाठी **VVPAT/EVM** मिशनचे प्रात्यक्षिक दाखविण्यात आले.

या विशेष श्रमसंस्कार दाखविण्यात आले. मा. प्रा. डॉ. सदाशिव मोरे (समन्वयक रा. से. योजन, सांगली जिल्हा), प्रा. डॉ. एच. पी. शिर्के आदी मान्यवरांनी भेट देऊन मार्गदर्शन केले.

या श्रमसंस्कार शिबिराचा समारोप समारंभ बुधवार दि ९ /१ / २०१९ रोजी मा. श्री. एम. एम. नदाफ (मुख्याध्यापक जि. प. प्राथमिक शाळा अपशिंगे) मा. ए.डी. माळी.

जिमखाना विभाग २०१८-१९

१) सांगली झोनल बॉक्सींग स्पर्धेत दि.१ व २ सप्टेंबर १८N.M.C.E पेटनाका येथे सहभाग.

२) सांगली झोनल कबड्डी स्पर्धा दिनांक ६ व ७ सप्टेंबर २०१८ कर्मवीर भाऊराव पाटील महाविद्यालय इस्लामपूर येथे सहभाग.

३) शिवाजी विद्यापीठ आंतर इंटर झोनल ज्यूदो स्पर्धेत विवेकानंद कॉलेज कोल्हापूर, येथे दिनांक २८ व २९ आक्टोंबर २०१८ सहभाग.

४) शिवाजी विद्यापीठ इंटरझोनल मैदानीस्पर्धा शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर दिनांक १३, १४, १५, १६ आक्टोंबर २०१८ येथे सहभाग.

५) सांगली झोनल कुस्ती स्पर्धा दिनांक १९ व २० आक्टोंबर २०१८ च.झ.झ. महाविद्यालय बोरगाव येथे सहभाग (सांगली विभागीय जनरल चॅम्पीयनशीप विजयी)

६) शिवाजी विद्यापीठ इंटरझोन कुस्ती स्पर्धेत दिनांक २६ व २७ आक्टोंबर शिवराज महाविद्यालय गडहीग्लज येथे सहभाग.

७) स्वामी विवेकानंद सप्ताहनिमित्त दि. १४, १५ जाने.२०१९ रोजी महाविद्यालयामध्ये १०० मी धावणे, २०० मी धावणे, ४०० मी धावणे, लांब उडी, बुध्दीबळ, गोळा फेक, थाळी फेक, भाला फेक, कबड्डी इत्यादी स्पर्धा घेण्यात आल्या.

– झिटे सुरज दत्तात्रय

जिमखाना प्रमुख

ग्रंथालय अहवाल

आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात ग्रंथालय हा महाविद्यालयाचा आत्मा मानला जातो. ज्ञानाचे, संकलन, संवर्धन व वितरण करण्याचे पवित्र कार्य ग्रंथालय करीत असते. चालु शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये क्रमिक आणि संदर्भ असे एकूण २४९ खरेदी केले. त्याची एकूण किंमत रू. २२१६० इतकी आहे. आज अखेर ग्रंथालयात एकूण ११६८९ ग्रंथ असून त्यांची किंमत रू. ५६०३४८ इतकी आहे. ग्रंथालयात मराठी, इंग्रजी, हिंदी या तिन्ही भाषेतील १७ नियतकालिके तसेच तीन दैनिके नियमितपणे घेतली जातात.

वाचन संस्कृतीमध्ये वाढ होण्यासाठी यावर्षी १३ आक्टोबर २०१८ रोजी डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांच्या जन्मदिनानिमित्त 'वाचन प्रेरणा दिन' साजरा करण्यात आला. थोर साहित्यिक पु. ल. देशपांडे, ग. दि. माडगुळकर व राम गणेश गडकरी यांच्यावरील भित्तिपत्रिका तसेच थोर व्यक्तींच्या चरित्र ग्रंथाचे सामुहिक वाचन करण्यात आले. त्याचे उदघाटन मा. प्राचार्य एस्. टी. शिंगटे यांचे हस्ते करण्यात आले. माजी विद्यार्थी मा. जमीर लेंगरेकर महापालिका उपायुक्त पनवेल यांनी महाविद्यालयीन ग्रंथालयास स्पर्धापरीक्षांना उपयुक्त असे २८ ग्रंथ भेट दिले.

ग्रंथालयाचे कामकाज सुरळीत पार पडण्यास व ग्रंथालय सुसज्य करण्यास महाविद्यालयाचे मा. प्राचार्य एस्.टी. शिंगटे यांचे आणि ग्रंथालय समिती व प्राध्यापक बंधू - भगिनींचे बहुमोल मार्गदर्शन व सहकार्य मिळत आहे. ग्रंथालयाच्या दैनंदिन कामकाजात ग्रंथालय परिचय श्री. भोंगळे डी.एस. यांचे सहकार्य मिळाले.

- प्रा. थोरात. एन. आर.
ग्रंथपाल

सांस्कृतिक विभाग

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर संचालित आर्ट्स अ‍ॅण्ड कॉमर्स कॉलेज, कडेपूर येथे शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये सांस्कृतिक विभागामार्फत विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये आंतरराष्ट्रीय योग दिन २१ जून २०१८, राजर्षी शाहू महाराज जयंती - २६ जून २०१८, शिक्षणमहर्षी परमपुज्य डॉ. बापूजी साळुंखे पुण्यस्मृतीदिन - ८ ऑगस्ट २०१८, संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे जयंती- ४ सप्टेंबर २०१८, शिक्षक दिन - ५ सप्टेंबर २०१८, संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे पुण्यतिथी - २२ ऑक्टो, २०१८, राष्ट्रीय एकता दिन - ३१ ऑक्टों २०१८, महात्मा फुले जयंती - २८ नोव्हेंबर २०१८, भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महापरिनिर्वाण दिन - ६ डिसें २०१८, सावित्रीबाई फुले जयंती - ३ जाने २०१९, पारंपारिक वेशभूषा दिन - १८ जाने २०१९ इत्यादी. दिन साजरे करण्यात आले.

याशिवाय विवेकानंद जयंती सप्ताहाचे सालाबादप्रमाणे दिनांक १२ जाने २०१९ ते १९ जानेवारी २०१९ यादरम्यान यशस्वी आयोजन करण्यात आले. विविध स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये विवेकानंद जयंती सप्ताह उद्घाटन - १२ जाने २०१९, निबंध स्पर्धा - १४ जाने २०१९, वकृत्त्व स्पर्धा - १५ जाने २०१९, चित्रकला स्पर्धा - १६ जाने २०१९, मेहंदी स्पर्धा - १७ जाने, २०१९, केशभूषा स्पर्धा - १८ जाने २०१९, रांगोळी स्पर्धा - १९ जाने २०१९ अशा विविध स्पर्धांचे आयोजन यादरम्यान करण्यात आले. याला विद्यार्थ्यांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद लाभला. सांस्कृतिक विभाग प्राचार्यांच्या प्रेरणेने व मार्गदर्शनाने तसेच सर्व सहकारी प्राध्यापक वृंद यांच्या सहकार्याने या सर्व उपक्रमांचे आयोजन करू शकला.

सांस्कृतिक विभाग समितीमध्ये प्रा. शीला इंगवले यांनी विभागप्रमुख म्हणून कार्य केले. तर प्रा. सौ. हावळे आशाराणी, प्रा. राजेंद्र महानवर, प्रा. व्यवहारे सतीश, प्रा. खोत सुनिल यांनी सदस्य म्हणून कार्य केले.

(प्रा. इंगवले एस्.बी.)
विभागप्रमुख

भित्तिपत्रिका विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०१८–१९ मध्ये भित्तिपत्रिका विभागाच्या वतीने ९ विशेषांक प्रकाशित करण्यात आले. विद्यार्थ्यांच्या लेखन कौणल्याला व कला साधनेला वाव देण्याच्या उद्देश्याने हा विभाग दरवर्षी नवनविन विषयांवर अंक प्रकाशित करीत आला आहे. मराठी, हिंदी, इंग्रजी, इतिहास, अर्थशास्त्र, समाजशास्त्र वाणिज्य, ग्रंथालय व महिला तक्रार निवारण समिती इ. विभागामार्फत प्रकाशित करण्यात आलेल्या भित्तिपत्रिकांचे उद्घाटन मा. प्राचार्य एस. टी. शिंगटे व डॉ. एच. पी. शिर्के यांच्या हस्ते करण्यात आले. माहितीच्या खजीना आणि लेखनाचे कौशल्य आणि रचनारूप या वर्षीच्या अंकाचे खास वैशिष्ट्य होते. विभागातील सदस्य प्रा. एस. पी. खोत, प्रा. आर. जी. लादे, प्रा. सौ. आर. जे. आंबवडे यांचे सहकार्य लाभले.

– प्रा. सौ. आशाराणी हावळे.
विभाग प्रमुख

अंतर्गत तक्रार निवारण समिती

भारतीय संस्कृतीमध्ये प्राचीन युगापासून आपल्या समाजात मोठे स्थान आहे. आपल्या पौराणिक ग्रंथामध्ये स्त्री शक्तीला पुजनीय आणि देवीसमान मानले गेलेले आहे. अशी धारणा आहे की, देवी शक्ती जिथे वास करतात तेथे समस्त नारी जातीला प्रतिष्ठा आणि सन्मानाने पाहिले जाते. परंतू आज समाजामध्ये मातृत्त्व, कर्तव्य, नेतृत्त्वाच्या अलौकीक, बलात्कार, भूण हत्या, हुंडाबळी अशा अनेक समस्यांना सामोरे जावे लागत आहे. या संदर्भात महाविद्यालयात अनेक उपक्रम राबविण्यात आले.

३ जानेवारी, क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले जन्मदिन 'बालिका दिन' म्हणून साजरा करण्यात आला. त्या प्रसंगी प्रा. कु. रेळेकर आर, जी. यांनी क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले याविषयी मार्गदर्शन केले.

८ मार्च रोजी 'आंतरराष्ट्रीय महिला दिन' साजरा करण्यात आला. आज महिलांनी विविध क्षेत्रात घवघवीत यश संपादन केले आहे. या संदर्भातील 'पंख स्त्री शक्तीचे' या प्रकाशित करण्यात आलेल्या भित्तिपत्रिकेचे उद्घाटन प्रमुख पाहुणे ॲड. सौ. प्रिती घाटगे. देशमुख यांच्या हस्ते करण्यात आले. त्यांनी 'स्त्री काल, आज आणि उद्या ' या विषयी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

चालू शैक्षणिक वर्षात या समितीकडे कोणत्याही विद्यार्थिनींची तक्रार आलेली नाही. याबाबत प्राचार्यांनी कौतुक केले.

– प्रा. सौ. आशाराणी हावळे
विभाग प्रमुख)

वक्तृत्त्व स्पर्धा अहवाल

'Forum of free Enterprises, Mumbai यांचे मार्फत स्मरणार्थ वक्तृत्त्व स्पर्धेचे आयोजन वार दि.***** रोजी करण्यात आले होते त्यापैकी प्रथम क्रमांक कु. अश्विनी नांगरे हिला रू. २५००/–, द्वितीय क्रमांक कु. सुहाना मुल्ला हिला रू. १५००/– तर तृतीय क्रमांक अक्षदा यादव रू. १००० /– चे पारितोषिक 'Forum of free Enterprises, Mumbai या संस्थेकडून मिळालेल्या रू. ५०००/– रकमेतून देण्यात आली.

या स्पर्धेचे नियोजन वाद–विवाद समितीच्या

प्रमुख प्रा. सौ. ए.ए. हावळे यांनी केले.

प्रा. सौ. ए. ए. हावळे
विभाग प्रमुख

अग्रणी महाविद्यालय योजना

अग्रणी महाविद्याल अंतर्गत शैक्षणिक वर्ष २०१८-२०१९ मध्ये या महाविद्यालयात दोन एक दिवशीय कार्यशाळांचे आयोजन करण्यात आले. १) २१ फेब्रुवारी २०१९ रोजी राज्यशास्त्र विभागमार्फत 'लोकशाही, निवडणूका व सुशासन' या विषयावर कार्यशाळा झाली. २) २२ फेब्रवारी २०१९ रोजी भूगोल विभागामार्फत' जल व्यवस्थापन' या विषयावर कार्यशा ळा संपन्न झाली. या दोन्हीं कार्यशाळांना विद्यार्थी व विद्यार्थिनींचा मोठ्या प्रमाणात सहभाग होता.

- प्रा. विठ्ठल पाटील
विभाग प्रमुख

राज्यशास्त्र विभाग अहवाल

या विभागामार्फत शैक्षणिक वर्ष २०१८-२०१९ या वर्षात १) २६ नोव्हेंबर रोजी संविधान दिन साजरा करण्यात आला. २) २५ जानेवारी रोजी मतदार दिन साजरा करण्यात आला. ३) २१ फेब्रुवारी २०१९ रोजी' लोकशाही निवडणूका व सुशासन' या विषयावर एक दिवशीय कार्यशाळा आयोजित केली.

- प्रा. व्ही. ए. पाटील.

भूगोल विभाग अहवाल

- बी. ए. भाग - १ बदललेल्या अभ्यासक्रमाची एक दिवसीय कार्यशाळा १४ ऑगस्ट २०१८ रोजी यशवंतराव चव्हाण वारणा महाविद्यालय वारणानगर येथे आयोजित केलेली होती त्यामध्ये सक्रीय सहभाग.
- जयसिंगपूर कॉलेज जयसिंगपूर येथे आयोजित केलेल्या राष्ट्रीय परिषदेत दि. १९ जाने २०१९ रोजी सहभाग
- छत्रपती शहाजी महाविद्यालय कोल्हापूर येथे आयोजित केलेल्या आंतरराष्ट्रीय परिषदेत दि. १५ डिसेंबर २०१८ रोजी सहभाग व पेपर वाचन.
- पी. डी. व्ही. पी. महाविद्यालय तासगाव आणि पर्यावरण शास्त्र विभाग शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. ८ व ९ फेब्रवारी २०१९ रोजी बहाई अॅकेडमी पाचगणी येथील आंतरराष्ट्रीय परिषदेत सहभाग.
- लीड कॉलेज अंतर्गत आर्टस अॅण्ड् कॉमर्स कॉलेज कडेपूर येथे 'जल व्यवस्थापन' कार्यशाळेचे दि. २२ फेब्रुवारी २०१९ रोजी यशस्वी संयोजन केले.

- प्रा. के. एम. माने
विभागप्रमुख

महापूर ओसरल्यानंतर ग्रामस्वच्छता करित असताना महाविद्यालयातील विद्यार्थी-विद्यार्थिनी........

Shree Sainath Press, Karad